

Yhteiskunnallisen isovanhemmuuden merkitys
maahanmuuttajaperheille ja vapaaehtoisille
toimijoille

Iranta-Lindqvist, Elli

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Hyvinkää

YHTEISKUNNALLISEN ISOVANHEMMUUDEN MERKITYS
MAAHANMUUTTAJAPERHEILLE JA
VAPAAEHTOISILLE TOIMIJOILLE

Elli Iranta-Lindqvist
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2009

Elli Iranta-Lindqvist

Yhteiskunnallisen isovanhemmuuden merkitys maahanmuuttajaperheille ja vapaaehtoisille toimijoille

Vuosi 2009

Sivumäärä 67

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää yhteiskunnallisen isovanhemmuuden merkitystä maahanmuuttajaperheille ja sijaisisovanhempina toimiville vapaaehtoisille. Työssä on tarkasteltu maahanmuuttajaperheille suunnattuun sijaisisovanhempitoimintaan osallistuvien kokemuksia. Toimintaa on tällä hetkellä pääkaupunkiseudulla ja sen lähiympäristössä. Tutkimuksella on pyritty selvittämään, millaisia merkityksiä toiminnalla on maahanmuuttajaperheiden kotoutumiselle, lasten hyvinvoinnille ja identiteetin kehitykselle sekä sijaismummoille ja -papoille. Tavoitteena oli samalla saada jotain uutta ja toiminnan kehittämisen kannalta oleellista tietoa. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu yhteisöllisyyttä, sosiaalista pääomaa, kotoutumista ja maahanmuuttajalasten hyvinvointia tukevista teorioista. Tutkimus on laadullinen haastattelututkimus. Aineistoa varten on haastateltu 8 isovanhempaa ja 6 vanhempaa huhti- ja heinäkuun välisenä aikana 2009. Sisällönanalyysin kautta on koottu osallistujien näkökulmasta tärkeimmiksi osoittautuneet merkitykset.

Keskeisimmät tutkimustulokset osoittavat, että kyseisellä toiminnalla on suuri merkitys maahanmuuttajaperheiden kotoutumiselle. Monikulttuuristen perheiden lasten identiteetin kehittymisen kannalta isovanhemmilta saatu tuki on hyvin arvokasta. Vapaaehtoiset sijaisisovanhemmat puolestaan ovat saaneet uutta sisältöä elämäänsä. Sitä kautta aktiivinen toimiminen ja ihmissuhteet lisäävät heidän yleistä hyvinvointiaan. Monissa kulttuureissa sukulaissuhteita ja erityisesti vanhempia sukulaisia kunnioitetaan suuresti. Tästä johtuen perheiden suurimmat odotukset toiminnalle olivat ystävyysuhde vanhemman henkilön kanssa, lapsen saama kokemus vanhemmasta ihmisestä ja isovanhemmilta saatu konkreettinen apu. Uuteen kotimaahan kotoutumisen tukena positiivinen vuorovaikutus valtaväestön kanssa on tärkeässä roolissa ja siihen isovanhempitoiminta antaa uusia mahdollisuuksia. Transnationaalit juuret omaavien lasten identiteetin muodostumiselle suhde isovanhempiin antaa selvästi vahvaa tukea. Sillä, että isovanhemmat osoittavat arvostavansa lapsen vanhempien kulttuuria vahvistaen samalla hänen suomalaista identiteettiään, on lapsen identiteetin kehitykselle suuri merkitys. Isovanhempien välittämä kulttuuritieto ja suomen kielen taidon vahvistaminen helpottavat kouluikäisten lasten koulunkäyntiä.

Opinnäytetyöni tuloksia tarkastelemalla voidaan päätellä, että toiminnalla on myös laajempia yhteiskunnallisia merkityksiä. Mitä enemmän valtaväestöllä ja vähemmistöllä on positiivista vuorovaikutusta keskenään, sitä myönteisemmiksi asenteet muuttuvat. Sukupolvien välisiä vuorovaikutussuhteita yhteiskunnassa tulisi vahvistaa. Laajemminkin kannattaisi keskustella, miten sukupolvien kohtaamista lisättäisiin luonnollisten sukulaissuhteiden puuttuessa.

Asiasanat: maahanmuuttaja, yhteiskunnallinen isovanhemmuus, kotoutuminen, sijaisisovanhempi

Elli Iranta-Lindqvist

The meaning of social grandparenthood for immigrant families and volunteers

Year	2009	Pages	67
------	------	-------	----

The purpose of this thesis is to find out the meaning of the social grandparenthood for the immigrant families and the volunteers. The focus is on the experiences that the parties involved with the substitute grandparent- activity had had. This kind of activity is at the moment confined to the Helsinki Metropolitan Area and its near-by surroundings. The goal of this study is to elaborate what kind of impact this activity has had on the integration of immigrant families, the well-being and development of identity of children and the substitute grandparents. Additionally, the goal is to gain new and vital information for the development of this activity. The theoretical frame of reference of this study is formed by theories beneficial for communality, social capital, integration and the well-being of immigrant children. The study was made in a qualitative interview-method. Eight grandparents and six parents were interviewed from April through June in 2009 to collect data for the study.

Analysis of the data shows that the activity mentioned before has had a great part to play in the integration of immigrant families. The support received for the development of children with transnational roots from the grandparents is very valuable. In exchange, the substitute grandparents have received new substance to their lives due to this activity. In this way, the activity and new relationships increases their well-being. In many cultures the respect shown for family-relations and in particular for the grandparents is remarkable. For that reason the biggest expectations for the families is to have a friendship with an older person and their children to have an experience with older person. Another observation made from the interviews is the concrete help in day-to-day matters given by the grandparents. Positive interaction with the general population plays an important role in supporting the integration and substitute grandparenting opens new ways and possibilities for this. In forming and developing the identity of the children with transnational roots, the relationship with the grandparents holds a great significance in support. By appreciating the child's heritage as well as fortifying his Finnish identity the grandparents play a helping role in developing the child's identity. The passing on of cultural references and strengthening of the Finnish language make it easier for children of schooling age to attend school.

Examining the results of my thesis, in conclusion the activity also has larger social meanings. The more the general population has positive interactions with minorities, the more the attitudes towards minorities will change better. The interdependency between generations should be fortified. There should be more discussion about how to increase interaction of generations in the absence of natural family relations.

Key words: immigrant, social grandparenthood, integration, substitute grandparent

SISÄLLYS

1 Johdanto	7
2 Opinnäytetyön aihe ja tavoitteet.....	8
3 Keskeiset käsitteet	8
3.1 Yhteisöllisyys	9
3.2 Sosiaalinen pääoma	11
3.3 Yhteiskunnallinen isovanhemmuus	14
3.4 Maahanmuuttajien kotouttaminen ja kotoutuminen.....	17
4 Opinnäytetyön toteuttaminen.....	20
4.1 Tutkimusongelmat.....	20
4.2 Tutkimusmenetelmälliset ratkaisut	21
4.2.1 Kvalitatiivinen tutkimus.....	21
4.2.2 Fenomenologis - hermeneuttinen tutkimusperinne	21
4.2.3 Teemahaastattelu.....	22
4.2.4 Sisällönanalyysi	23
5 Tutkimuksen eettisyys	25
6 Tutkimuksen luotettavuus.....	26
7 Tutkimuksen kulku	27
8 Tutkimustulokset	29
8.1 Taustatietoja.....	30
8.2 Isovanhemmuuden merkitys perheille	32
8.2.1 Ystävyys- ja sukulaisuussuhde	33
8.2.2 Konkreettisen avun saaminen.....	34
8.2.3 Suomen kielen oppimisen tukeminen.....	35
8.2.4 Suomalaisen kulttuuritiedon omaksuminen sijaisisovanhempien kautta	36
8.3 Isovanhemmuuden merkitys lasten hyvinvoinnille.....	38
8.3.1 Läheisyys, aika ja huomioiminen	39
8.3.2 Suomalaisen kielen ja kulttuurin omaksumisen merkitys lapsen hyvinvoinnille	40
8.3.3 Lapsen identiteetin tukeminen monikulttuurisessa ympäristössä	41
8.4 Toiminnan merkitys isovanhemmille	43
8.4.1 Syyt toimintaan mukaan hakeutumiseen.....	43
8.4.2 Haasteet	46
8.5 Monikulttuurisuuden moninaiset merkitykset isovanhemmille	49
8.6 Järjestäytyminen ja vertaistuki.....	49
8.7 Yhteiskunnallinen vaikutus	51
9 Pohdinta.....	53
Lähteet	62

Liite 1 Teemahaastattelurunko	66
Liite 2 Kirje haastateltaville	67
Liite 3 Tutkimuslupa	68

1 Johdanto

Opinnäytetyöni aiheena on "Yhteiskunnallisen isovanhemmuuden merkitys maahanmuuttajaperheille ja vapaaehtoisille toimijoille; kokemuksia isovanhempitoiminnasta monikulttuuristen perheiden parissa". Tutkimukseni kohteena oli lähinnä pääkaupunkiseudulla toimiva vapaaehtoinen maahanmuuttajaperheille suunnattu sijaisisovanhempitoiminta. Toiminnan piiriin kuului syyskuussa 2009 21 isovanhempaa ja 16 perhettä lähinnä pääkaupunkiseudulla. Lapsia toiminnan piirissä oli 48. Isovanhemmat ovat Suomen Isovanhemmat ry:n jäseniä.

(Riihimaa 2009.)

Aiheen valinnan syinä olivat oma kiinnostukseni maahanmuuttajien yhteiskuntaan integroitumista tukevaa toimintaa kohtaan sekä toimivan vapaaehtoistoiminnan julkituominen ja hyvien kokemusten edelleen siirtäminen muiden tahojen käyttöön. Yhteiskunnallisesta isovanhemmudesta on tehty ainakin kaksi tutkimusta (Vahanen 2006, Rippstein 2008). Maahanmuuttajille suunnatusta sijaisisovanhempitoiminnasta tutkimusta ei tiettävästi ole tehty.

Erityisesti tällä hetkellä kysymykset maahanmuuttajista ja maahanmuutosta ovat olleet paljon esillä julkisuudessa. Maahanmuuttoa kohtaan on alkanut esiintyä julkista kritisointia ja on käyty kiivasta keskustelua Suomen maahanmuuttopolitiikasta. Tämä on omiaan lisäämään jo maassa asuvien ulkomaalaisten huolta rasmin leviämisestä ja luo siten turvattomuuden tunnetta.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys muodostuu yhteisöllisyyttä, sosiaalista pääomaa ja maahanmuuttajien kotoutumista tukevista teorioista. Viitekehyksessä käsittelen myös maahanmuuttajalasten hyvinvointiin ja identiteetin muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä.

Tutkimuskysymyksiksi nousivat:

1. Miten yhteiskunnallinen isovanhemmuus vaikuttaa maahanmuuttajaperheiden kotoutumiseen?
2. Miten yhteiskunnallinen isovanhemmuus vaikuttaa maahanmuuttajalasten hyvinvointiin ja identiteetin muodostumiseen?
3. Millainen merkitys toimintaan osallistumisella on vapaaehtoisille?

Tutkimus on kvalitatiivinen haastattelututkimus, jossa on haastateltu toiminnan piiriin kuuluvia isovanhempia ja perheiden vanhempia huhti - heinäkuussa 2009.

2 Opinnäytetyön aihe ja tavoitteet

Opinnäytetyötutkimukseni aihe on yhteiskunnallinen isovanhemmuus monikulttuurisuuden näkökulmasta. Tutkimus keskittyy Vantaalta lähtöisin olevaan vapaaehtoistoimintaan, joka on suunnattu maahanmuuttajataustaisille perheille. Tutkimus sisältää sekä isovanhempien että perheiden näkökulman. Aiheen rajausta pohtiessani päätin ottaa mukaan molemmat tahot, koska uskoin niiden nivoutuvan toisiinsa niin tiiviisti, ettei ollut tarkoituksenmukaista erottaa niitä toisistaan. Perusoletuksena tutkimuksessa oli se, että isovanhemmudella on tärkeä merkitys eri-ikäisten ihmisten elämässä. Lisäksi sukupolvien kohtaamisella on suuri rooli lasten hyvinvoinnissa ja identiteetin muodostumisessa.

Tarkoituksena oli tuoda esille niitä seikkoja, jotka ovat merkityksellisiä vapaaehtoistoimijoiden ja toimintaan osallistuvien perheiden kokemusten perusteella. Tutkimuksen tavoite oli selvittää, miten vapaaehtoinen isovanhempitoiminta vaikuttaa osallistujien hyvinvointiin ja maahanmuuttajien kotoutumiseen. Tavoitteena oli myös löytää jotain uutta ja toiminnan kehittämisen kannalta merkityksellistä tietoa tutkittavasta kohteesta.

3 Keskeiset käsitteet

Opinnäytetyöni keskeiset käsitteet ovat yhteisöllisyys, sosiaalinen pääoma, yhteiskunnallinen isovanhemmuus sekä maahanmuuttajien kotoutuminen ja kotouttaminen. Usein yhteisöllisyydestä puhutaan sosiaalisen pääoman synonyymina, mutta tässä niitä avataan osittain toisistaan erillisinä. Tässä tutkimuksessa käytetään termiä yhteiskunnallinen isovanhemmuus, jota voidaan kutsua myös yhteisölliseksi tai sosiaaliseksi isovanhemmudeksi. Maahanmuuttajien kotoutuminen ja kotouttaminen ovat käsitteitä, jotka viittaavat samaan asiaan riippuen siitä, kenen näkökulmasta sitä katsotaan. Käsitettä maahanmuuttaja on Suomessa pohdittu ja tilalle on yritetty löytää sopivampia termejä. Termi ei välttämättä sovi maahanmuuttajaperheiden Suomessa syntyneille lapsille. Rastas (2007, 21) kutsuu väitöskirjassaan lapsia, joilla on taustaa muualtakin kuin Suomesta, transnationaalit juuret omaaviksi lapsiksi. Tämä käsite kattaa myös ulkomailta Suomeen adoptoidut lapset. Sitä termiä on käytetty myös tämän opinnäytetyön kohteena olevista lapsista. Tässä tutkimuksessa maahanmuuttajaperheillä tarkoitetaan perheitä, joissa ainakin toinen vanhemmista on syntyperältään muun kuin Suomen kansalainen.

3.1 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyttä haluan tuoda esiin erityisesti sen yksittäisen ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Hyvä terveys, korkea elintaso ja turvattu toimeentulo eivät itsestään selvästi ole yksilön hyvinvoinnin tausta. Ihmisen on mahdollista elää onnellisena puutteellisissakin olosuhteissa, mikäli hänen tärkein elämänsisältönsä koostuu muista kuin materiaalisista seikoista (Moisio, Karvonen, Simpura & Heikkilä 2008, 14). Allardt (1976) on tutkinut ihmisen hyvinvointia monista eri asioista koostuvana ilmiönä. Hänen mukaansa objektiivinen elintaso ja subjektiiviset kokemukset ovat irrallaan toisistaan ja ilmiönä hyvin erilaisia. Hyvinvointia tarkasteltaessa tulisi elintason lisäksi ottaa huomioon ihmisten väliset suhteet, vieraantuminen, onnellisuus ja tyytymättömyyden kokemukset. Yksilökeskeisen näkökulman mukaan erilaisten tarpeiden tyydytys tuottaa yksilölle voimavaroja ja hyvinvointia. (Allardt 1976, 9-10.) Tähän laajentuneeseen hyvinvointikäsitteeseen sisältyy kolme perustarvetta: Elintaso (Having), Yhteisyyssuhteet (Loving) ja Itsensä toteuttamisen muodot (Being) (Allardt 1976, 38).

Hyyppä (2002, 48) käyttää käsitettä ”yhteisöllisyys” käsitteen ”sosiaalinen pääoma” synonyymina. Halusin kuitenkin tässä tarkastella niitä osittain erillisinä käsitteinä. Kaikki yhteisöllisyys ei kuitenkaan tuo automaattisesti positiivista sosiaalista pääomaa. Esimerkiksi rikollisjärjestöjen ja Internetin väkivaltayhteisöjen jäsenet oletettavasti tuntevat voimakasta yhteenkuuluvuuden tunnetta uskoen toimivansa yhteiseksi hyväksi. Tällaisella toiminnalla ei kuitenkaan ole positiivista sosiaalista pääomaa edistävää vaikutusta.

Yhteisöllisyys on Suomessa, kuten muissakin länsimaissa, kokenut voimakkaan inflaation. Vielä toisen maailmansodan jälkeen Suomessa tarvittiin yhteistä talkoohenkeä selviytymiseen jälleenrakentamisesta ja karjalaissiirtolaisten asuttamisesta. Tämän päivän isovanhempi-ikäisistä moni on elänyt tuota aikaa ja todennäköisesti arvostaa edelleen yhteisön voimaa. Muuttoliikkeen myötä yhteisöllisyys alkoi vähetä. Maaseudulta kaupunkiin muuttaneet ihmiset eivät enää välttämättä tunteneet naapureitaan ja luontainen vuorovaikutus väheni pikkuhiljaa. Myös individualismin aatteen mukana yksilön korostaminen ja yksin selviytymisen ihannoiti yleisty. Samaa mieltä on Hyyppä (2002, 95) todetessaan, että useat muutkin yhteisöllisyyden muodot ovat vähentyneet: mm. kirkossa käynti, epävirallisiin yhteisöihin kuuluminen, naapurivierailut ja kutsut. Kaikille on tuttua nykykäytäntö, että harvoin enää mennään kyläilemään ilmoittamatta ja yllättäen. Sitä tukee vielä se, että matkapuhelimien yleistyttyä lähes jokainen on aina tavoitettavissa ja yhteydenpito on siten helpompaa. Voidaan olla monta mieltä siitä, onko helpottunut yhteydenpito kehittyneen teknologian myötä lisännyt vai vähentänyt yhteisöllisyyttä ihmisten välillä. Tässä on ymmärtääkseni eroa sukupolvien välillä; nuoriso on tottunut käyttämään Internetiä uudenlaisena kanavana yhteisölliseen vuorovaiku-

tukseen. On kuitenkin muistettava, että on eri asia olla vuorovaikutuksessa toisen kanssa kasvotusten kuin virtuaalimaailmassa.

Yhteisöihin on perinteisesti liitetty ajatus paikallisesta ihmisryhmästä, jonka jäsenet ovat tuttuja keskenään ja jakavat samanlaisen arvomaailman. Sosiologien kuvausten mukaan nyky-yhteiskunnan syntyprosessia nimitetään modernisaatioksi, joka merkitsee yhteiskunnan monimutkaistumista ja eriytymistä. Modernisaatio sisältää kaupungistumisen ja maallistumisen ilmiön. Niiden kehitystä edesauttaa ihmisten liikkuvuus, tiedotusvälineiden kehitys ja globalisaatio. Perinteet heikkenevät, kun ihmiset ajautuvat kauas entisistä sidoksistaan. Kehityksen myötä ihmiset pyrkivät liittymään erilaisiin yhteisöihin hakemaan identiteettiään. Ihmisillä ei ole enää välttämättä pysyviä, turvallisia yhteisöjä. Sekä yhteisöt että yksilöt joutuvat jatkuvasti pohtimaan identiteettiään ja ne jäävät avoimiksi. Uusi teknologia tarjoaa ihmisille uusia kommunikaatiomahdollisuuksia ympäri maailmaa ilman henkilökohtaista tuttavuutta. Nämä yhteisöt eivät kuitenkaan tuo mukanaan ihmisten välistä vuorovaikutusta, vaan kommunikointi jää helposti avoimeksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että suoran kontaktin puuttuessa keskustelun kaikki vivahteet eivät pääse esille, eikä kaikkiin kommentteihin välttämättä saada edes vastausta tai selitystä. (Hautamäki, Lehtonen, Sihvola, Tuomi, Vaaranen & Veijola 2005, 8-10.)

Yeung (2005a) puolestaan puhuisi yhteisöllisyyden vähenemisen sijasta yhteisöllisyyden muuttumisesta. Mielikuvissa katsotaan menneeseen sen sijaan, että analysoitaisiin tämän päivän yhteisöllisyyttä. Hänen mukaansa tämän päivän yhteisöllisyys on yksilöllistä yhteisöllisyyttä. Ihmiset haluavat yhteisöllisyyttä, joka mahdollistaa ja hyväksyy erilaiset toimintamuodot jättäen tilaa yksilöllisyydelle. Ihmiset ovat edelleen valmiita tekemään sellaista vapaaehtoistoimintaa, jonka kokevat itselleen tärkeiksi ja joka antaa henkilökohtaista mielihyvää. (Yeung 2005a, 73.)

Ellosen (2008, 44) mukaan yhteisön on perinteisesti ajateltu liittyvän johonkin paikkaan tai aikaan. Modernisaatioprosessin seurauksena yhteisön ja paikan suhde on kuitenkin muuttunut moninaisemmaksi. Perinteisten paikkaan kiinnittyneiden yhteisöjen lisäksi on muodostunut niin sanottuja kompleksisia yhteisöjä. Tällaisia yhteisöjä voivat Ellosen mukaan olla esimerkiksi perhe, työ ja ystävät. Yksilöt voivat olla jäseninä myös muissa aikaan tai paikkaan sidoksissa olevissa yhteisöissä esimerkiksi harrastuksissa. Ellonen toteaaakin, että yhteisöllisyys voidaan ajatella vallitsevana tilana, status quona, joka ylläpitää tunnetta yhteenkuuluvuudesta. Hyypän (2002, 25) mukaan yhteisöllisyyttä kuvaavat parhaiten ihmisten väliset inhimilliset vuorovaikutussuhteet. Yhteisöön kuuluminen tarjoaa tärkeää turvallisuudentunnetta ja tiedon siitä, että tarvittaessa apua on saatavilla. Arkisissa yhteisöissä eläminen vahvistaa yhteisten arvojen syntymistä ja antaa jäsenilleen mahdollisuuden peilata omia käyttäytymismalleja turvallisessa ympäristössä. Yhteisöt, joihin kuuluu eri-ikäisiä ja eri elämäntilanteissa eläviä ihmisiä, tarjoavat lisäksi tärkeän kokemuksen ihmisen elämäkkaaresta. Siihen sisältyy myös mahdollisuus oppia hyväksymään ja kunnioittamaan erilaisuutta. Yhteisö tarjoaa yhteenkuulu-

vuuden tunnetta ja keskinäistä avunantoa. Suomessa vielä viime vuosisadan alussa oli tavallista, että eri sukupolvet asuivat samassa taloudessa. Isovanhemmat osallistuivat lastenhoitoon ja nuorempi sukupolvi puolestaan huolehti ikääntyvistä vanhemmistaan.

Monille maahanmuuttajanaيسille arjesta selviytyminen on yksinäistä. He ovat usein entisessä kotimaassaan tottuneet siihen, että naispuoliset sukulaiset ovat mukana hoitamassa lapsia ja muutenkin jakamassa arjen taakkaa. Haluan tässä korostaa sitä, että näin ei kaikkien maahanmuuttajien kohdalla kuitenkaan ole. Sosiaalinen verkosto kuuluu moniin yhteisöllisiin kulttuureihin, joista useat maahanmuuttajanaiset ovat kotoisin. Olen omassa työssäni lasten päivähoitossa havainnut, että maahanmuuttajanaisten yksinäisyys on erittäin tavallista. Erityisen vaikeassa tilanteessa ovat yksinhuoltajaäidit ja kotiäidit, joilla on useita lapsia ja puoliso on paljon pois kotoa työnsä vuoksi. Selvästi huomaa, että äitien päästyä suomen kielen kurssille heidän sosiaalinen verkostonsa laajenee ja heidän yleinen hyvinvointinsa lisääntyy. Tämä edellyttää sitä, että lasten päivähoito järjestyy. Ongelmana onkin usein se, että perheessä saattaa olla useita lapsia, joilla on pieni ikäero, jolloin äitien opiskelun aloittaminen ei ole helppoa.

Harju-Tolppa (2004, 4) toteaa Bergeriin viitaten, että maahanmuuttajanaiset ovat lähteneet kotimaastaan pakon edessä useammin kuin miehet. Hän on havainnut, että pakolaisnaisten kohdalla näyttää selvästi olevan näin, mutta myös työn perässä muutetaan useimmiten miehen työn takia. Tällöin naisten yksinäisyyden merkitys uudessa kotimaassa kasvaa entisestään. Länsimainen yksilöllisyyttä ja naisen itsenäisyyttä korostava kulttuuri saattaa tuntua hyvin vieraalta. Yksinäisyyden tunnetta saattaa korostaa myös se, ettei ole ketään valtaväestöön kuuluvaa tuttavaa tai ystävää, joka voisi neuvoa ja opastaa uusissa tilanteissa. Joillakin paikkakunnilla on järjestetty suomalaisille ja maahanmuuttajille yhteistä toimintaa, joissa voi tutustua muihin ja saada yhteisöllisyyden kokemuksia. Hyypä (2002, 26) tuo esille sen seikan, että yhteisön jäsenyys on ihmiselle merkityksellistä. Kokemus yhteisöllisyydestä on tärkeä itsetunnon ja itsensä hyväksymisen perusta. Tuon edelleen esille sen, että tällöin on kysymys positiivisesta yhteisöllisyydestä, joka tuo jäsenilleen ja samalla laajemmalle yhteisölle hyvinvointia ja sosiaalista pääomaa.

3.2 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalisen pääoman juuret juontavat jo 200 vuotta sitten eläneen John Stuart Millin kirjoituksiin, joissa hän kuvaili yksityisen kansalaisen osallistumista julkisiin tehtäviin. Ajatuksena oli, että näin kansalainen joutuu edistämään muidenkin kuin omaa etuaan. 1980 - luvulla ns.

uusaristoteeliset yhteiskuntafilosofit puhuivat asiasta hieman eri näkökulmasta eli ihmisten keskinäisestä vuorovaikutuksesta eikä niinkään Millin tarkoittamasta julkisesta toiminnasta. Sen mukaan ihmisten luonnostaan tapahtuva yhteisöllisyys pohjautuu jo Aristoteleen esille tuomaan luonnolliseen laumahenkeen. Tätä kutsutaan tänä päivänä sosiaaliseksi pääomaksi. Kaikki sosiaalisen pääoman pääteoreetikot, Pierre Bourdieu, James Coleman ja Robert D. Putnam, pitävät sosiaalista pääomaa resurssina, jonka myötä yhteisön demokratia ja hyvinvointi lisääntyvät. (Hyypä 2002, 48.)

Bourdieu (1985, 67-68) mukaan sosiaalinen pääoma on erityinen kulttuurisesta ja taloudellisesta pääomasta poikkeava pääoman laji. Se voidaan ymmärtää pääomaksi, joka muuttuu taloudelliseksi. Hänen mukaansa sosiaalinen pääoma merkitsee suhteita, joiden myötä se karttuu ja välittyy eteenpäin. Ihmisellä voi olla monia erilaisia suhteita, joiden kautta hän toimii eri tilanteissa. Bourdieu (1985, 11-12) mukaan jokaisella pääoman lajilla on omat kenttensä, joilla ihmiset vahvistavat ominaisuuksiaan kartuttaen juuri sille kentälle arvokainta pääomaa. Bourdieu puhuu myös habituksesta, jolla hän tarkoittaa ihmisten sisäistämien asenteiden ja suhtautumistapojen järjestelmää. Samoilla kentillä toimivilla ihmisillä on usein omat pelisääntönsä, joiden mukaan pääoman arvo määräytyy. Hyypän (2005) mukaan sosiaalinen pääoma on yhteisön käsite. Yksittäisillä ihmisillä ei hänen mukaansa ole sosiaalista pääomaa, vaan sitä voi olla ihmisten muodostamalla yhteisöllä. Sosiaalisen pääoman mittaaminen on kuitenkin vaikeaa, mutta sitä voidaan hänen mukaansa jossain määrin ilmaista likiarvoilla mm. kotiseudulla pysymisellä, muuttoliikkeen vähäisyydellä tai rikollisuuden esiintymisellä. (Hyypä 2005, 15.)

Kajanojan mukaan sosiaalinen pääoma on merkittävä asia, koska se yhdistää sosiaaliset rakenteet talouden tehokkuuteen. Käsite on vanha, mutta uutta on sen konkreettinen ote. Erona inhimilliseen pääomaan on se, että siinä näkökulmana ovat yksilön ominaisuudet. Sosiaalinen pääoma puolestaan tuo sen rinnalle yhteisöllisen näkökulman. Maailmanpankki tutkii jatkuvasti sosiaalisen pääoman merkitystä talouden tehokkuuteen ja yhteiskunnallisiin tuottoihin. (Kajanoja 1998, 38.) Sosiaalinen pääoma voi viitata myös sosiaalisen rakenteen yhteisöllisiin piirteisiin, kuten osallistumiseen, luottamukseen ja verkostoihin. Ne helpottavat ihmisten välistä vuorovaikutusta ja tehostavat yksilöiden ja yhteisön tavoitteiden toteutumista. Tämän käsityksen taustalla on näkemys, jonka mukaan taloudelliseen suoriutumiskykyyn sekä hyvinvointiin ja sitä kautta yhteiskunnan suoriutumiskykyyn vaikuttaa inhimillisen ja fyysisen pääoman lisäksi sosiaalinen ympäristö. Yksinkertaisesti voidaan sanoa: mitä enemmän sosiaalista pääomaa, sitä parempana koetaan terveys. Sosiaalisen pääoman avulla voidaan selittää yhteisöjen ja yksilöiden menestystä ja hyvinvointia ja sillä ajatellaan olevan tuotos. Tuotoksena voidaan pitää esimerkiksi demokratian toimivuutta, yhteiskunnan hyvinvointia, parempaa terveydellistä tilaa tai talouden kasvua. Sosiaalisen pääoman lähteitä on mahdollista tarkastella kolmella tasolla, joita ovat yksilö, yhteisö ja yhteiskunta. Sosiaalisen pääoman mekanismeja

ovat luottamus ja kommunikaatio, jotka edistävät tiedon kulkua ihmiseltä toiselle ja tekevät ihmisten välisen yhteydenpidon helpommaksi. (Iisakka 2006, 9.)

Sosiaalinen pääoma on tavallaan aineetonta pääomaa, jonka on mahdollista muuttua aineelliseksi pääomaksi. Tämä mahdollistuu yhteisöllisyyden tuomien myönteisten vaikutusten ansiosta. Näitä ovat terveys, hyvinvointi, oppiminen ja tuloksellisuus. Yhteisöllisyys kuitenkin edellyttää myös erilaisuuden hyväksymistä: sen avulla tulee esiin uusia näkökulmia yhteisön toiminnasta. Tällöin tarvitaan dialogia, vuorovaikutusta ja kaikkien osallistumista, jotta jokainen voi tuoda esiin omia kokemuksiaan. Näin on mahdollista oppia kokemuksista ja kehittyä. Yhteisöllisyys ja sen jäsenten välinen vuorovaikutus synnyttävät sosiaalista pääomaa. Sosiaalinen pääoma näkyy sellaisina yhteisöllisinä piirteinä, jotka vahvistavat yhteisön toimintaa, kuten luottamuksena, vastavuoroisuutena ja verkostoitumisena. Sosiaalinen pääoma on sekä koko yhteisön että yksilön voimavara. Se edistää hyvinvointia ja se on kumulatiivinen: se kasvaa, kun sitä käytetään. (Kaikkonen, Manka & Nuutinen 2007, 9.)

Marin (2002, 103) toteaa sosiaalisten siteiden olevan edellytys sosiaalisen pääoman syntymiselle. Ryhmään kuulumisen luo vuorovaikutuksen kautta mahdollisuuksia sosiaalisen pääoman muodostumiselle. Erityisesti maahanmuuttajien on vaikea päästä sosiaalisen pääoman kartuttamisen verkostoihin, kun se ei ole aina niin helppoa kaikille muillekaan yhteiskunnan jäsenille. Suokonautio (2008, 16) toteaa maahanmuuttajien kokemuksia kartoittavassa teoksessaan, että sosiaalisten suhteiden kautta syntyvä sosiaalinen pääoma heijastuu maahanmuuttajien subjektiivisesti koettuun hyvinvointiin. Allardt (1976) toteaa 1970-luvulla Ruotsiin muuttaneiden suomalaisten siirtolaisten törmänneen rajoittuneisiin kontaktien valintamahdollisuuksiin. Heidän suhteensa ruotsalaisiin oli passiivisen itsesegregaation sävyttämää. Aineellinen hyvinvointi oli keskeisellä sijalla ja sosiaalinen kanssakäyminen oli vähäistä. Tämä näkyi monien siirtolaisten syrjäytymisenä ja hyvinvoinnin vähenemisenä. (Allardt 1976, 46.) Allardtin (1976, 48) peräänkuuluttama *having, loving, being* - käsite ihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin muotona ja sitä kautta sosiaalisen pääoman vahvistajana on vielä tänä päivänäkin ajankohtainen.

Ellonen (2008, 99-101) on halunnut tutkimuksessaan tarkastella sosiaalista pääomaa ottamalla huomioon lasten ja nuorten erityispiirteet. Hänen tarkoituksenaan on ollut saada entistä käyttökelpoisempia välineitä juuri lasten ja nuorten sosiaalisten prosessien tutkimiselle. Täten on ollut mahdollista nähdä sosiaalisten suhteiden yhteys heidän hyvinvointiinsa entistä monimuotoisempina. Ellosen tutkimus toi lisäksi esiin sosiaalisen pääoman mahdolliset negatiiviset vaikutukset. Hänen mukaansa sosiaalisella pääomalla on rakenne, jonka eri osat voivat vaikuttaa yksilöön ja yhteisöön eri tavoilla. Vaikka sosiaalista pääomaa olisi paljon, sen vaikutus saattaa kääntyä itseään vastaan, jos sen jakautuminen yhteisössä on epätasaista. Ellosen tut-

kimus osoittaa, että sosiaalisella pääomalla voi olla negatiivisia vaikutuksia myös niin sanottuihin tavallisiin nuoriin erityisesti eksklusion kautta.

3.3 Yhteiskunnallinen isovanhemmuus

Yhteiskunnassamme perheiden monimuotoisuus on lisääntynyt, vanhempien vastuuta lapsistaan peräänkuulutetaan ja ollaan huolissaan lapsuuden lyhenemisestä. Yhteisöissä toimiminen, perheen merkitys ja perinteiset traditiot ovat vähentyneet. Halua vanhemmuuteen tuntuisi olevan, mutta ympäristö asettaa omat paineensa vanhemmuuden toteuttamiselle. Työelämän vaatimukset sekä talouden ja ympäristön asettamat suorituspainet estävät vanhempien mahdollisuuksia täysipainoiseen vanhemmuuteen. Myös itse vanhemmuudelle on tänä päivänä luotu vaatimuksia, jotka vievät turhaan vanhempien energiaa kasvatustyön kustannuksella. Monet vanhemmat ajattelevat, että ollakseen riittävän hyvä vanhempi täytyy järjestää lapsille paljon tekemistä ja hankkia kalliita varusteita ja laitteita. On unohdettu, että aikuisen aika ja läsnäolo on tärkeä voimavara, jota jokainen lapsi hyvinvointinsa tueksi eniten tarvitsee.

Rippstein (2008, 14) mainitsee, että elämme Suomessa aikaa, jossa elinikäodote on korkeampi kuin koskaan aikaisemmin. Samalla kun yhteiskunnan peruspilarit, kuten perhe, vanhemmuus, lapsuus ja isovanhemmuus muuttuvat, muuttuu myös yhteiskuntarakenne. Edelleen hän toteaa, että isovanhemmuudesta on alettu keskustella yleisesti ja sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen on alettu kiinnittää huomiota. Ikääntymisen kulttuurinen voimavara on Marinin (2002, 103) mukaan stabiloiva vastavoima yhteiskunnan muutoksille. Rippstein ottaa tutkielmassaan kantaa pienten lasten luontaisiin kontakteihin, jotka useimmiten ovat aikuisten mahdollistamia. Hän nimittää näitä kontakteja luomukontakteiksi, koska ne syntyvät lapsen luonnollisessa ympäristössä sosiaalisissa kontakteissa. Yksi nykypäivän haaste onkin näiden luomukontaktien vähäisyys tai kokonaan puuttuminen. Rippstein (2008, 14) kysyykin, olisiko tämä yksi syy lasten yksinäisyyteen.

Tilastokeskuksen väestöennusteessa 2010 - 2030 arvioidaan, että yli 65 - vuotiaiden osuus väestöstä nousee vuoden 2010 18 prosentista 27 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä. Aktiivisten ikääntyvien ihmisten merkitys sosiaalisen pääoman tuottajina tulisi ottaa huomioon yhteiskunnan hyvinvointia pohdittaessa. (Tilastokeskus 2009a.)

Useissa kulttuureissa isovanhemmilla on merkittävä rooli lastenlasten kasvatuksessa ja perheiden tukemisessa. Ihmisten ikääntyminen liittyy sosiaaliseen kontekstiin. Ihminen on ikään-

tyessäänkin osa yhteiskunnan kulttuurista ja sosiaalista järjestelmää. Hänen elämäänsä kuuluu erilaiset sosiaaliset instituutiot oman perheen ja suvun jäsenenä, ystäväpiirissä, työelämässä ja ehkä myös vapaaehtoistoiminnassa. Aktiivinen ikääntyminen perustuu siihen, että elämä voisi jatkua luontaisessa ympäristössä mahdollisimman antoisana ja pitkään. Kaikki aktiivinen toiminta edesauttaa tätä tavoitetta. Ihmisen toimintakyky ei myöskään ole sidonnainen kronologiseen ikään, vaan perustuu henkilökohtaiseen tuntemukseen omasta ikääntymisestä. (Rippstein 2008, 26.) Kurjen (2007) mukaan fyysinen, mentaalinen, affektiivinen ja sosiaalinen toimintakyvyttömyys on uhka eläkkeelle jääville. Nykyisin työ on hallinnut ihmisen elämää voimakkaasti, joten eläkkeelle jääminen saattaa aiheuttaa ongelmia. Kurki (2007) tuo esiin viisi eläkkeelle jäämisen tapaa: siirtyminen yksinäisyyteen, rauhoittuminen eläkkeelle, vapaa-ajan viettämiseen suuntautuva eläkkeelle jääminen, kulttuurinen eläkeläisyys ja solidaarinen eläkkeelle jääminen. Hän katsoo solidaarisella eläkeläisyydellä olevan vahva yhteiskunnallinen merkitys. Solidaarinen eläkeläisyys vapauttaa pelkämästä vapaa-ajan viettämisen mallista eikä eläkkeellä ole ole pelkkää "olemista", vaan toimintaa. Hänen mukaansa ihmiset useimmiten kuitenkin haluavat olla toimijoita eivätkä vain kuluttajia. (Kurki 2007, 125-126.)

Mitä isovanhemmuus merkitsee sukupolvien ketjussa? Uittomäen (2003) haastattelussa lastenpsykiatrian professori Tuula Tamminen korostaa, että lapsen terveen ja tasapainoisen kehityksen kannalta sukupolviketjujen kantava voima on erittäin tärkeä linkki isovanhempien ja lasten välillä. Suurin syy näiden ketjujen katkeamiseen on muuttoliike. Isovanhemmat ja lapset asuvat eri puolella Suomea ja jopa eri puolilla maapalloa tavaten toisiaan yhä harvemmin tai ei ollenkaan. Tamminen arvioi modernin elämäntavan johtaneen siihen, että ymmärrys sukupolvien jatkuvuudesta ja menneen merkityksestä on kadonnut. Samaan aikaan kun lasten ja nuorten pahoinvointi kasvaa, toisaalta lisääntyy myös lähellä oleva voimavara: isovanhempi-ikäisten ihmisten määrä ja kyvyt. Tamminen pitää hyvin tärkeänä kulttuuriperinnön jatkamisen, hyvien tapojen ja vuorovaikutustaitojen merkitystä. Nykypäivänä ihmiset elävät jollain tavalla henkisesti turvatonta aikaa, lasten lisäksi myös aikuisten turvattomuus on lisääntynyt. Isovanhempi omalla olemassaolollaan tarjoaa tärkeää turvallisuutta lapselle. Isovanhemman merkitys on hyvin suuri; kun isovanhempi puuttuu, lapselta puuttuu yksi tärkeä voimavara. (Uittomäki 2003.) Silvennoinen (2009, 29) toteaa eri-ikäisten ihmisten kohtaamisen laajentavan yksilön näkökulmaa kattamaan koko elämänkaaren ja sitä kautta lisäävän sosiaalista pääomaa.

Marinin (2002, 113) mukaan yhteiskunnallinen isovanhemmuus tarkoittaa biologisesta isovanhemmudesta poikkeavaa isovanhemmuutta. Sillä hän tarkoittaa isovanhempi-ikäisten vastuunottoa nuoremista sukupolvista sukulaisuudesta riippumatta. Rippstein (2008, 36) käyttää liseniaattitutkimuksessaan tällaisesta toiminnasta nimitystä yhteisöllinen isovanhemmuus. Hänen mukaansa käsite sisältää kaikki ne vuorovaikutussuhteet, joilla on mahdollisuus toteutua sukupolvisuhteessa ilman biologisen isovanhemmuuden vaatimuksia. Tällaiset vuoro-

vaikutussuhteet perustuvat vapaaehtoiseen sukupolvien kohtaamiseen erilaisissa konteksteissa. Vahanen (2006) puolestaan käyttää tutkimuksessaan käsitettä sosiaalinen isovanhemmuus. Sosiaalinen vanhemmuus ja isovanhemmuus ovat kuitenkin tänä päivää saaneet hieman toisenlaisen sävyn. Käsitettä sosiaalinen vanhemmuus käytetään usein uusperheistä, sijaisperheistä ja samaa sukupuolta olevien pariin perheistä puhuttaessa. Samoissa yhteyksissä myös käsite sosiaalinen isovanhemmuus tuntuu luontevimmalta. Rippsteinin tutkimukseen osallistuneet toimijat ovat olleet pääasiassa erilaisten yhdistysten ja järjestöjen toimijoita, mutta järjestäytyminen ei hänen näkemyksensä mukaan kuitenkaan ole ehdoton edellytys toiminnalle. Omassa tutkimuksessani on tarkoitus myös sivuta sitä, mikä merkitys järjestäytymisellä on vapaaehtoisille.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton oppaan mukaan yhteiskunnallista isovanhemmuutta toteutetaan tänä päivänä mm. päivähoitossa, kouluissa, seurakunnan kerhoissa ja erilaisissa perheitä yhteen kokoavissa tapahtumissa ja retkillä tai leireillä. Yhteisöllisessä isovanhempitoiminnassa toimivat luotettavat aikuiset, jotka haluavat antaa aikaansa lasten elämään. Vanhempien ihmisten elämänkokemuksesta saavat uusia näkökulmia sekä lapset että heidän vanhempansa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2007.)

Vahanen (2006, 13 - 18) toteaa tutkielmassaan, että sijaisisovanhempitoiminta on tukihenkilötoimintaa, joka edellyttää osallistujilta pitkäaikaista sitoutumista toimintaan. Se voi olla myös rajoittava tekijä, jos iäkäs henkilö kokee itsensä estyneeksi sitoutumaan pitkäksi aikaa vapaaehtoistoimintaan. Isovanhemmilla on tavallaan oma lapsenlapsi, jonka elämään he osallistuvat ja siten vuorovaikutus saattaa muodostua hyvinkin läheiseksi ja biologisen isovanhemmuuden kaltaiseksi. Edelleen hänen mukaansa tukihenkilöiden tärkeimmäksi motiiviksi osoittautui halu auttaa. Vahanen (2006, 94) on tutkimustaan tehdessään havainnut, ettei sijaisisovanhemmuutta voi suoranaisesti määritellä perinteiseksi auttamiseksi. Hänen mukaansa se näyttäytyy enemmänkin ihmissuhteena, jossa on elementtejä tukihenkilötoiminnasta ja biologisesta isovanhemmuudesta.

Tutkimukseni kohteena olevassa toiminnassa jokaisella isovanhemmalla on oma ystäväperhe toisin kuin monessa perinteisessä mallissa, jossa varaisomummit ja -vaarit käyvät esimerkiksi kouluissa ja päiväkodeissa tapaamassa lapsia. Ensin mainitussa mallissa suhteesta todennäköisesti kehittyy läheisempi ja pitkäikäisempi kuin toisenlaisessa mallissa.

3.4 Maahanmuuttajien kotouttaminen ja kotoutuminen

Vuoden 2008 lopussa Suomessa asui vakinaisesti 5 183 058 Suomen kansalaista. Ulkomaiden kansalaisia asui Suomessa 143 256 eli 2,7 % väestöstä. Ulkomaiden kansalaisten määrä lisääntyi vuoden 2008 aikana 10 548 henkilöllä. Suurimmat ulkomaalaisten ryhmät olivat Venäjän (26 909 henkeä), Viron (22 604 henkeä), Ruotsin (8 439 henkeä) ja Somalian (4 919 henkeä) kansalaiset. Ulkomailla syntyneitä henkilöitä asui maassamme 218 626 henkilöä. (Tilastokeskus 2009b.)

Vuonna 2007 pääkaupunkiseudulle muutti 11 000 ulkomaan kansalaista, joista kaksi kolmanesta suoraan ulkomailta ja kolmannes muualta Suomesta. Arvioiden mukaan vuonna 2025 viidennes pääkaupunkiseudun asukkaista puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia. (El-Khouri, Nevalainen & Puoskari 2008.)

Kotouttamisella tarkoitetaan maahanmuuttajien sopeuttamista uuden kotimaan kulttuuriin. Kotouttamisen tarkoituksena on luoda maahanmuuttajille mahdollisimman nopeasti valmiudet itsenäiseen ja tasavertaiseen kansalaisuuteen. Suomessa kotouttamisesta vastaa Sisäasiainministeriö ja sitä säätelee laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikan hakijoiden vastaanottamisesta. Laissa puhutaan sekä kotouttamisesta että kotoutumisesta. Mainitussa laissa kotouttamisella tarkoitetaan "viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja". Kotoutumisella puolestaan tässä laissa tarkoitetaan "maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen". (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 2005.) Kunnilla on lain nojalla velvollisuus laatia kotouttamissuunnitelma. Mainitun lain mukaan vastuu maahanmuuttajien kotouttamisesta jakaantuu kuntien ja työhallinnon kesken. Työikäisten kotouttamisen päävastuu on työvoimatoimistolla ja kuntien tehtäväksi jää lähinnä laatia kotouttamissuunnitelma työvoiman ulkopuolella oleville maahanmuuttajille.

Kotouttamislakia on kritisoitu siitä, että valtio maksaa kunnille korvauksia vain pakolaisille ja paluumuuttajille järjestettäviin neuvonta- ja ohjauspalveluihin. Samanlaisia palveluja tarvitsivat myös Suomeen perhesyiden tai työn vuoksi muuttavat. Kotouttamislain ulkopuolelle jäävät käytännössä myös kaikki, jotka eivät hae toimeentulotukea tai töitä kuten esimerkiksi kotiäidit. Tällöin on olemassa riski, etteivät he opi omia oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan ja jäävät suomen kielen taidon puuttumisen takia puolisoistaan riippuvaisiksi. (Metso & Peltola 2008, 63-67.) Oikeus kotouttamissuunnitelmaan kestää kolme vuotta siitä, kun maahanmuuttaja on merkitty ensimmäisen kotikunnan väestöön. Oikeutta voidaan pidentää esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidon ja perusopetuksen oppimäärän hankkimista varten. Pidennykseen pe-

rusteena voi olla myös esimerkiksi ikä, vamma, sairaus, äitiysvapaa tai lastensuojelutoimenpide. Nämä päätökset tekee työvoimatoimisto. (Sisäasiainministeriö 2009.) Olennainen kotouttamisen peruskysymys on yksilön omat vaikutusmahdollisuudet toimintaansa ja elämäänsä. Näistä mahdollisuuksista Allardt (1976, 49) käyttää käsitettä kansalaispätevyys. Hänen mukaansa keskeistä on kansalaisten tunne siitä, että he voivat vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Kotouttamisohjelmia on arvosteltu paljon siitä, että maahanmuuttaja joutuu odottamaan liian kauan suomen kielen opiskelun aloittamista ja muuta yhteiskuntaan sopeutumista. Mitä nopeammin maahanmuuttaja saa mahdollisuuden osallistua yhteiskuntaan ja saada kontakteja valtaväestöön, sitä helpompaa on kotoutuminen.

Käsitteenä kotoutuminen keksittiin vastineeksi käsitteelle integraatio. Sillä tarkoitetaan tilannetta, jossa vähemmistökulttuuriin kuuluvat ihmiset eivät eristäydy, syrjäydy, eivätkä toisaalta sulaudu enemmistökulttuuriin (Härkönen 2008,4). Integraatioon kuuluu sekä kiinteä vuorovaikutus enemmistökulttuurin kanssa että oma kulttuuri-identiteetti. Kotoutumista on vaikea mitata ja määritellä. Samassa tilanteessa olevat maahanmuuttajataustaiset ihmiset voivat kokea kotoutuneensa hyvin eri tavalla. Maahan muuttaneilla henkilöillä kotoutumisen valmiudet ovat hyvin erilaisia, johtuen mm. iästä, sosiaalisista verkostoista, koulutuksesta, muuton motiiveista ja mahdollisista aikaisemmista maahanmuuttokokemuksista. Keskeinen elementti kotoutumisessa on henkilön oma motivaatio ja aktiivisuus tutustua uuteen kulttuuriin ja opiskella kieltä. Arjen kokemusten perusteella on havaittu, että mukautuminen uuteen kulttuuriin vie joka tapauksessa aikaa. Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, jonka edellytyksenä on ympäröivien ihmisten tuki, esimerkiksi naapureiden, työnantajien, opiskelukavereiden ja viranomaisten tuki. Kaksisuuntainen prosessi edellyttää sekä maahanmuuttajan että vastaanottavan yhteiskunnan ja väestön panostusta. Maahanmuuttajan kohdalla se voi tarkoittaa uusien taitojen, esimerkiksi kielen, oppimista. Vastaanottavan yhteiskunnan kohdalla se voi puolestaan tarkoittaa palvelujen ja rakenteiden uusimista ja yleensäkin uusien asukkaiden tarpeisiin vastaamista. (Metso & Peltola 2008, 18.)

Raisio (2006, 59) tutkimuksen mukaan kolmannen sektorin rooli maahanmuuttajien kohtaamisessa näyttäisi olevan viranomaisia pehmeämpi vaihtoehto, joka johtuu erilaisesta lähestymistavasta. Se on lähempänä sellaista lähestymistapaa, johon erityisesti pakolaisina maahan tulevat ovat kotimaissaan tottuneet. Epävirallinen taho saattaa vaikuttaa viranomaistahoa luotettavammalta. Syynä voi olla kotimaan viranomaisten mahdollinen sotilaallisuus tai muuten vaikeasti lähestyttävä rooli. Tästä syystä viranomaistahon on panostettava luottamuksen rakentamiseen maahanmuuttaja -asiakkaita kohdattaessa ottaen huomioon heidän lähtökohdansa. On myös otettava huomioon maahanmuuttajien eri syyt Suomeen muuttoon; ei pidä automaattisesti olettaa kaikkien asiakkaiden kokevan kotoutumista ongelmallisena.

Keskeisinä tekijöinä kotoutumisen mittaamisessa voitaneen pitää uuden kotimaan kielitaitoa, opiskelua tai työssäkäyntiä sekä ihmissuhteita. Myös uuden kotimaan toiminta- ja ajattelutapojen omaksumista ja ymmärtämistä voidaan pitää jonkinlaisena kotoutumisen mittarina. Oman kulttuurin vaaliminen on kuitenkin tärkeää. Lasten kannalta oman äidinkielen ylläpitäminen on erityisen tärkeää. Kielen myötä lapsi kiinnittyy vanhempiensa kulttuuriin ja se edesauttaa monikulttuurisen identiteetin muotoutumisessa. Merkittävä rooli kotoutumisen onnistumisessa on valtaväestön asenteilla, vuorovaikutushalulla ja kommunikointikyvyllä. Paikallisen elämänmuodon sisäistäminen on osa maahanmuuttajan kotoutumista. Ympäriöivän yhteisön hyväksyntä tai hylkiminen tuo kokemuksia tiedostamattomista kulttuurirajoista ja arvostuksista. Yleisten julkisten reaktioiden havaitseminen uudessa kulttuurissa saattaa jäädä muualta muuttaneesta käsittämättömäksi ja aiheuttaa stressiä ja uhkaa identiteetille. (Mikkola 2001, 224.) Näistä asioista käydään jatkuvasti keskustelua julkisuudessa ja tällä hetkellä käydään kiivaasti keskustelua siitä, saako kriittisiä maahanmuuttoon liittyviä mielipiteitä tuoda esille ja missä menee rasistisen ja kriittisen lausunnon raja.

Tutkimuksessani haluan tuoda esille yhteiskunnallisen isovanhemmuuden merkityksen maahanmuuttajalasten hyvinvoinnin ja identiteetin tukemiselle. Valtioneuvoston selonteossa (2008) mainitaan, että tulevaisuuden kannalta keskeistä on huolehtia lasten ja nuorten kotoutumisesta. Erityisen haavoittuva ryhmä on maahanmuuttajataustaiset nuoret, jotka ovat syrjäytymisvaarassa. Oman äidinkielen säilyttämisen tukeminen on ensiarvoisen tärkeää, koska sen on todettu vahvistavan maahanmuuttajalasten identiteettiä ja sen myötä yleistä hyvinvointia. Maahanmuuttajalapsen luovat päivähoitossa ja koulussa omaksumiaan uusia toimintatapoja, joissa näkyy suomalaisia piirteitä. Niissä saattaa olla asioita, joita heidän vanhempiensa on vaikea hyväksyä ja se saattaa olla vanhemmista pelottavaa. Yhteiskunnassamme on siis olemassa yhteisiä huolenaiheita; huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja tulevaisuudesta sekä yhteisöllisyyden kaipuu. Jos tämä huoli saadaan kääntymään yhteiseksi toiminnaksi, se olisi avain entistä parempaan kaikkien sosiaalisten ryhmien kanssakäymiseen ja sitä myötä lasten ja nuorten hyvinvointiin. (Ikäläinen, Martiskainen & Törrönen. 2003, 101.) Rimpelä (2008) viittaa artikkelissaan Kajanojan tutkimukseen, jonka mukaan näyttää siltä, että lapsuuden olosuhteilla ja kansantalouden menestyksellä on selkeä yhteys. Saman tutkimuksen mukaan syrjäytymisen ehkäisyyn olisi panostettava taloudellisesti, koska sillä on kansantaloudellisia tuotto- odotuksia. Näitä ovat mm. mahdollisimman hyvän ja työkykyisen työvoiman saaminen 2030 - luvun tarpeita varten sekä toimeentuloturvan ja häiriösuuntautuneiden palvelujen tarpeen minimoiminen. (Rimpelä 2008, 71.) Vapaaehtoistoiminnan merkitystä lasten hyvinvoinnin tukena ei siten tässäkin valossa tule väheksyä.

4 Opinnäytetyön toteuttaminen

Opinnäytetyötutkimus toteutettiin yhdessä toiminnan perustajajäsenen Mirja Riihimaan, toimintaan osallistuvien isovanhempien, perheiden ja Suomen Isovanhemmat ry:n kanssa. Suomen Isovanhemmat ry:n puheenjohtajalta sain aineistoa Rippsteinin (2008) tekemästä progradututkimuksesta ”Yhteisöllinen isovanhemmus: Isovanhempikiäisten näkökulmia sukupolvia yhdistävään vapaaehtoistoimintaan”. Suomen Isovanhemmat ry. on ollut kyseisessä tutkimuksessa mukana.

Opinnäytetyötutkimus toteutettiin laadullisena haastattelututkimuksena, jossa haastateltiin vapaaehtoisina toimivia isovanhempia ja heidän maahanmuuttajataustaisten ystäväperheiden vanhempia. Haastattelut tehtiin yhtä lukuun ottamatta haastateltavien kotona. Yhden perheen haastattelu tehtiin isovanhempien luona. Lähetin tutkimuslupapyyntöni kaikille isovanhemmille ja samalla perheille edelleen toimitettaviksi, koska oli hyvin vaikea valita vain muutamia osallistujia. Olin varautunut siihen, etteivät kaikki osallistu. Vapaaehtoisuutta olin korostanut jo ensimmäisessä tapaamisessamme sekä lupapyyntöni mukana toimitetussa kirjeessä. Haastatteluissa esiin tulleiden kokemusten perusteella oli sisällönanalyysin kautta tarkoitus löytää vastauksia tutkimusongelmiin.

4.1 Tutkimusongelmat

Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiä olivat: 1. Miten yhteiskunnallinen isovanhemmus vaikuttaa maahanmuuttajaperheiden kotoutumiseen? 2. Miten yhteiskunnallinen isovanhemmus vaikuttaa maahanmuuttajalasten hyvinvointiin ja identiteetin muodostumiseen? 3. Millainen merkitys toimintaan osallistumisella on vapaaehtoisille?

Tutkimuksessa oli tarkoitus tuoda esille perheiden tarpeet, hyödyt ja mahdolliset esteet toiminnan toteutumiselle. Tutkimuksessa etsittiin vastauksia sille, edesauttaako tällainen toiminta sosiaalisen pääoman lisääntymistä yhteisöllisyyden kokemusten kautta ja vaikuttaako se asianosaisten hyvinvointiin. Tavoitteena oli myös löytää jotain uutta ja toiminnan kehittämisen kannalta merkityksellistä tietoa tutkittavasta kohteesta.

4.2 Tutkimusmenetelmälliset ratkaisut

4.2.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Valitsin tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen, koska katson sen soveltuvan parhaiten tämän tyyppisten ilmiöiden tutkimiseen. Tuomen ja Sarajärven (2009, 161) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ihmisten todellisia elämäkokemuksia. Heidän mukaansa siihen sisältyy ajatus todellisuuden moninaisuudesta ja tutkimuksessa tulisikin pyrkiä mahdollisimman kokonaisvaltaiseen tutkimiseen. Eskolan ja Suorannan (1998, 18) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston oleellinen kriteeri ei ole sen määrä, vaan laatu. Heidän mielestään on järkevämpää keskittyä pieneen tapausmäärään ja niiden analysointiin. Pohtiessani haastateltavien määrää tulin siihen tulokseen, että lähetän lupapyyntöni kaikille vapaaehtoisille ja perheille. En löytänyt kriteerejä, joiden perusteella olisin voinut valita vain tiettyjä henkilöitä tuosta joukosta. Lisäksi oletin jo kirjeitä lähettäessäni, etteivät kaikki osallistu haastatteluun ja siten määrä pienenee. Sain myös Riihimaalta tukea oletukselleni.

Liian suuresta aineistosta saattaa tosin olla seurauksena tulkintojen pinnallisuus. Toisaalta haastattelut oli mahdollista keskeyttää, jos aineisto olisi alkanut toistaa itseään liikaa. Eskola ja Suoranta (1998, 17) korostavat myös tutkijan ennako-oletusten tiedostamista. Tutkijan ennako-oletukset tutkittavasta kohteesta juontavat juurensa aikaisemmista kokemuksista, joten niiden täydellinen sivuuttaminen on lähes mahdotonta. Tutkijan omat kokemukset olivat mielestäni väkisin ainakin jossain määrin läsnä myös tämän tutkimuksen edetessä. Tärkeintä lienee kuitenkin itse tunnistaa ongelma, jolloin siihen voi suhtautua kriittisesti.

4.2.2 Fenomenologis - hermeneuttinen tutkimusperinne

Tutkimukseni perustuu fenomenologis - hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen, jonka tarkoitus on käsitteellistää tutkittava ilmiö eli kokemuksen merkitys. Kyseessä on yksi kvalitatiivisen tutkimuksen perinteistä. Siinä on tarkoituksena nähdä tutkittavia ilmiöitä mahdollisimman pelkistettyinä tutkijan oma subjektiivisuus huomioiden. Ilmiöiden havainnoinnista edetään löytämään tulkinnoista syvempiä merkityksiä. (Eskola & Suoranta 2001, 146.) Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan eräs fenomenologis - hermeneuttisen tutkimuksen keskeisiä periaattei-

ta on oletus siitä, että ihmisten suhde todellisuuteen on merkityksillä ladattua. Tällöin puhutaan tutkimuskohteen inhimillisestä kokemuksesta. Tähän sisältyy ajatus siitä, että ihminen on perusteiltaan yhteisöllinen ja merkitykset ovat lähtöisin yhteisöstä, jossa hän elää. Fenomenologis- hermeneuttisessa tutkimuksessa pyritään nostamaan näkyväksi ja tietoisuuteen koettuja, tottumuksen häivyttämiä asioita, joita ei ole tietoisesti ajateltu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34 -35)

Hermeneutiikalla puolestaan yleensä tarkoitetaan ymmärtämisen ja tulkinnan teoriaa, joka sisältää ilmiöiden merkityksen oivaltamista. Hermeneutiikkaan katsotaan sisältyvän myös käsitteet esiymmärrys ja hermeneuttinen kehä. Esiymmärryksellä tarkoitetaan tässä sitä, että kaiken ymmärtämisen taustalla on aina se, miten kohde ymmärretään ennestään. Ymmärtäminen etenee siten kehämäisenä liikkeenä, jota nimitetään hermeneuttiseksi kehäksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34 -35.) Gadamerin (2004, 29) mukaan hermeneutiikassa toteutuu ymmärtämisen liike kokonaisuudesta osaan ja osasta takaisin kokonaisuuteen. Hänen mukaansa kriteeri oikealle ymmärtämiselle on yksittäisten seikkojen yhteensopivuus kokonaisuuden kanssa. Hän toteaa myös, että hermeneuttisessa tarkastelussa sanotun ymmärtäminen on tärkein asia. Sanotun ymmärtämiseksi edellytetään, että suullinen ilmaisu on ymmärrettävästi kuultavissa.

4.2.3 Teemahaastattelu

Haastattelut päätin toteuttaa teemahaastatteluna eli puolistrukturoituna haastatteluna, jolloin tutkittavat saavat vapaammin kertoa aiheeseen liittyvistä kokemuksistaan. Teemahaastattelua käytetään yleensä silloin, kun vastaukset perustuvat yksilön omaan kokemukseen. Haastattelu kohdistetaan tiettyihin aihepiireihin, koska haastateltavilla on kokemuksia samantyyppisistä tilanteista. Tämän tutkimuksen haastattelukysymykset muodostuivat tutkimusongelmasta nousseista teemoista ja ne peilautuivat viitekehukseen. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 75) toteavat, ettei teemahaastattelussakaan voi kysellä ihan mitä tahansa, vaan siinä on pyrkimyksenä löytää vastauksia tutkimustehtävän mukaisesti. Myös Eskolan ja Suorannan (2001, 86) mukaan teemahaastattelun aihepiirit määrätään etukäteen. Tarkkoja kysymyksiä ei ole, mutta haastateltavan tulee huolehtia teema-alueiden läpikäymisestä. Heidän mukaansa haastattelut voivat poiketa paljonkin toisistaan asioiden järjestyksen ja laajuuden suhteen.

Tässä tutkimuksessa eri kohderyhmille on hieman erilaiset kysymykset samojen teemojen alla. Tällä varmistetaan se, että jokaisen haastateltavan kanssa on käyty läpi samoja asioita ainakin jonkin verran (Eskola & Suoranta, 2001, 87). Vapaaehtoisten näkökulma toiminnasta on oletettavasti hieman erilainen kuin perheiden vanhemmilla. Haastateltavat saivat lupapyynti-

nön yhteydessä tiedon, mitä haastattelu koskee. Varsinaisia haastattelukysymyksiä heille ei kuitenkaan toimitettu etukäteen.

4.2.4 Sisällönanalyysi

Laadullisen analyysin tarkoituksena on tuoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa uutta tietoa aiheesta. Aineisto tulisi pyrkiä tiivistämään kuitenkin kadottamatta informaatiota (Eskola & Suoranta 1998, 138). Kun aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaa vastaavia teemoja, on mahdollista koota tutkimuksen kannalta oleelliset aiheet. Vastauksista irrotettuja alkuperäisilmauksia liitetään lomittain teorian kanssa. Siten syntyy niiden vuorovaikutus, joka perustelee tutkijan tekemää tulkintaa ja elävöittää tekstiä. (Eskola & Suoranta, 1998, 174-175.) Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan sisällönanalyysin avulla saadaan kerätty aineisto vain järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. Sen lisäksi tutkijan tulee vielä analysoida ja tulkita tekstien merkityksiä. Pelkän aineiston kuvauksen perusteella tutkimus jää keskeneräiseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103 -104.)

Tässä työssä nauhoitin haastattelut ja litteroin ne. Tämän jälkeen analysoin aineiston induktiivisella eli aineistolähtöisellä analysointitavalla. Siinä aluksi pelkistin eli redusoin haastatelluaineiston keräten ilmauksia, jotka liittyivät tutkimuskysymyksiini teemoihin. Tein sen leikkaamalla ja liittämällä samantyyppiset ilmaukset samoille arkeille ja siten etenin koko analysoinnin ajan. Pelkistämisen jälkeen ryhmittelin eli klusteroin pelkistämäni ilmaukset yhdistävien tekijöiden mukaisesti ala- ja edelleen yläluokkiin. (taulukko 1.) Näistä luokista erottelin tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon ja pyrin tekemään johtopäätöksiä esille tulleiden asioiden merkityksistä haastatelluille. Kyseessä on siten tutkijan tulkinta asioista ja niiden merkityksistä.

Taulukko 1: Esimerkkejä analysoinnista

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<p>Lapsi saa mummilta rakkautta. Lapsi osoittaa pitävänsä isovanhemmista. Lapsi iloitsee saadessaan esitellä mummin päiväkodissa. Lapsi puhuu mummista paljon. Lapsi saa isovanhemman huomiota ja aikaa. Isovanhempi lukee lapselle. Isovanhemmalle merkityksellisten asioiden välittäminen lapselle. Samaistuminen kavereihin, joilla myös on mummo. Mummi osaltaan kasvattaa lasta.</p>	<p>Isovanhempien anti lapselle. Kulttuuritiedon siirtyminen. Lapsen itsetunnon kehitys. Vanhempien toive isovanhemmudesta. Lapsen hyvinvointi.</p>
<p>Esimerkki suvaitsevaisuudesta muille. Perhe saa isovanhempien kautta uusia ystäviä.</p>	<p>Asenteisiin vaikuttaminen. Helpottaa perheen kotoutumista.</p>
<p>Isovanhemman kiinnostus vieraita kulttuureja kohtaan. Isovanhempi matkustellut paljon. Isovanhemman elämän tyhjiys. Haluaa helpottaa sopeutumista uuteen kotimaahan. Haluaa olla isovanhempi tai muuten tärkeä aikuinen lapselle. Isovanhempi kaipaa sisältöä elämäänsä. Isovanhempien erilaisuus. Tehdään yhdessä muiden mummojen kanssa. Vapaaehtoinen isovanhempi on kaivannut tunnetta isovanhemmudesta. Haluaa auttaa muita.</p>	<p>Isovanhemman syy toimintaan mukaan tuloon. Vertaistuen merkitys. Isovanhempi saa uutta sisältöä elämäänsä. Isovanhemman ymmärrys tuen tarpeesta.</p>
<p>Mummi auttaa äitiä arjessa. Isovanhempi neuvoo ja ohjaa ongelmatilanteissa. Lapsi viettää aikaa isovanhempien kanssa. Perhe saa isovanhempien kautta uusia ystäviä. Isovanhemmat tutustuttavat suomalaisiin tapoihin.</p>	<p>Äidin jaksaminen. Tuki perheelle. Vanhemmat saavat omaa aikaa. Perhe saa kokemuksia suomalaisuudesta.</p>
<p>Vanhemman toive lapsen kokemuksesta vanhemmasta ihmisestä. Perheet tottuneet kunnioittamaan vanhempia ihmisiä. Sukulaisten merkitys.</p>	<p>Perheiden arvot. Läheisverkoston tarve.</p>

Alaluokka	Yläluokka
Isovanhempien anti lapselle. Kulttuuritiedon siirtyminen. Lapsen itsetunnon kehitys. Vanhempien toive isovanhemmuudesta. Lapsen hyvinvointi.	Toiminnan merkitys lasten hyvinvoinnille.
Asenteisiin vaikuttaminen. Helpottaa perheen kotoutumista.	Yhteiskunnallinen vaikutus.
Isovanhemman syy toimintaan mukaan tuloon. Vertaistuen merkitys. Isovanhempi saa uutta sisältöä elämäänsä. Isovanhemman ymmärrys tuen tarpeesta.	Toiminnan merkitys isovanhemmille.
Perheiden arvot. Läheisverkoston tarve. Äidin jaksaminen. Tuki perheelle. Vanhemmat saavat omaa aikaa. Perhe saa kokemuksia suomalaisuudesta.	Toiminnan merkitys perheille.

5 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen eettisyys on oleellinen osa haastattelututkimusta. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 129) toteavat, että jo aiheen valintaa voidaan pohtia eettiseltä kannalta. Mielestäni vapaaehtois-toiminnan vaikutusten tutkiminen on eettinen valinta. Eettisyyden huomioiminen oli erityisen tärkeää, koska tutkimukseni kohteena olivat ihmiset ja heidän henkilökohtaiset kokemuksensa. Eskola ja Suoranta (2001, 56) korostavat, että tärkeimmät käsitteet aineiston käsittelyssä ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Pysin olemaan mahdollisimman avoin tutkimukseni menetelmistä ja aineiston käytöstä. Selvitin haastateltavilleni tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista. Myös siinä tapauksessa, että alustavasti olisikin jo suostunut haastatteluun, kieltäytyminen ja keskeyttäminen olivat mahdollisia. Selvitin työni taustaa, menetelmiä ja sen käyttötarkoitusta tutkittaville. Myös tutkimusaineiston osalta oli selvää, että kaikki nauhoitetut haastattelut hävitetään eikä niitä tule lisäkseni kuulemaan kukaan muu. Maa-hanmuuttajien kyseessä ollessa vaitiolovelvollisuuden merkitys korostui luottamuksen aikaansaamiseksi.

Halusin käyttää tutkimustulosten esittelyssä myös suoria lainauksia haastatteluista kokemusten havainnollistamiseksi. Anonymiteetin suojaamisen vuoksi en ole esitellyt yksittäisiä haastateltavia enkä heidän taustojaan. Pysin koko työskentelyn ajan refleктоimaan tekstiäni myös

eettiseltä kannalta varmistaakseni haastateltavien yksityisyyden. Tämä oli erityisen tärkeää siksi, että haastateltavat kertoivat luottamuksella hyvin yksityisiä asioita. Olen pyrkinyt kirjoittamaan tutkimustulokset niin, ettei valmiista tutkimuksesta voi tunnistaa haastateltavien henkilöllisyyttä. Siitä syystä olen joutunut jättämään pois ja muokkaamaan joitakin haastattelusitaatteja, koska en ollut varma tunnistettavuudesta. Toiminnan piiriin kuuluvat eivät myöskään saa tietää, keitä isovanhempia ja vanhempia on haastateltu, elleivät haastatellut itse sitä kerro.

Myös ihmisarvon kunnioittaminen on periaate, jota olen pyrkinyt tutkimuksessani noudattamaan. Eskola ja Suoranta (2001, 58) korostavat, ettei tutkittavaa saa loukata tai vahingoittaa riippumatta tutkimuksen tarkoituksista. Itse kohtasin tämän ongelman haastatellessani maahanmuuttajaperheitä. Haastateltavan mahdollisen puutteellisen kielitaidon vuoksi pyrin puhumaan selvästi ja tarkistamaan vastauksia, etten aiheuttaisi väärinkäsityksiä tai käyttäisi aineistossa väärin tulkittuja kommentteja.

Olen luvannut toimittaa valmiin tutkimuksen Riihimaalle sen valmistuttua. Riihimaan kanssa on keskusteltu mahdollisuudesta, että esittelisin itse työni asianosaisille.

6 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa mahdollisimman luotettavaa tietoa, mutta laadullisen tutkimuksen luotettavuus ei ole yhtä helposti osoitettavissa kuin määrällisen. Eskolan ja Suorannan (2001, 208) mukaan aineiston analyysivaiheen ja luotettavuuden arvioinnin erottaminen saattaa olla mutkikkaampaa kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Myös aineiston analyysin, tulkintojen ja tekstin välillä voidaan liikkua vapaammin, jolloin tutkimus muokkautuu edetessään. Tämänkään tutkimuksen tulokset eivät ole täysin yleistettävissä, mutta haastateluilta saatiin melko kattava katsaus nimenomaan maahanmuuttajille suuntautuneesta toiminnasta. Tässä tutkimuksessa luotettavuuden eräs elementti oli haastateltavien ainutlaatuisuus omassa roolissaan, koska vastaavanlaisia toimintaa ei tiettävästi muualla Suomessa ole. Vertailukohdetta ei siksi tällä hetkellä löydy. Kaikilla tutkimukseeni osallistuvilla haastateltavilla on kokemuksia samanlaisista asioista; perheillä maahanmuuttajuudesta, suvun antaman tukiverkon puuttumisesta ja yhteiskuntaan integroitumisesta. Vapaaehtoisilla toimijoilla puolestaan on kokemuksia monikulttuuristen perheiden kanssa toimimisesta ja vapaaehtoistoiminnasta.

Tutkimuksen luotettavuuteen olisi saattanut vaikuttaa myös maahanmuuttajaperheiden mahdollinen puutteellinen kielitaito, haastattelijan vaikutus haastateltavaan ja luottamus tietojen käyttöön. Kokemukseni mukaan haastateltavien suomen kielen taito oli kuitenkin riittävän hyvä molemminpuoliseen ymmärrykseen. Riittävän suomen kielen taidon puuttuessa puoliset toimivat tulkkeina tai käytimme suomen lisäksi englantia. Osa maahanmuuttajista suhtautuu varauksella tiedusteluihin ja haastatteluihin, koska eivät välttämättä uskalla luottaa tietojen käyttötarkoitukseen. Tutkimukseen osallistuneilla henkilöillä tätä estettä ei ollut. Uskon sen johtuneen siitä, että yhdessä isovanhempien kanssa toimiminen tutkimusluvan saamiseksi alensi kynnystä mukaan tulemiseen. Lisäksi haastatellut maahanmuuttajat olivat asuneet Suomessa jo pidempään, jolloin luottamusta tämän tyyppisiin asioihin oli kertynyt jo enemmän. Olin varautunut selventämään tutkimusta ja sen tarkoitusta uudelleen haastattelutilanteessa, kuten myös vastausten tarkistamiseen ja kysymysten uudelleen asettamiseen. Jokaisen haastattelun yhteydessä tarkistin, että haastattelun tarkoitus ja luottamuksellisuus on ymmärretty.

Tuloksiin saattaa vaikuttaa myös tutkijan tulkinta ja ennako-oletukset. Itselläni oli ennako-oletuksena, että toiminnalla on positiivisia merkityksiä osallistujille. Sen voi päätellä siitä, että toiminnan pariin hakeudutaan vapaaehtoisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee tiedostaa oman persoonan vaikutus tuloksiin. Asian tiedostaminen kuitenkin ohjaa pitäytymään aineiston analysoinnissa mahdollisimman puolueettomana.

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan yleisesti aineiston kattavuudesta viitaten aineiston koon, analyysin ja tulkinnan onnistumiseen suhteessa kirjoittamisen muodostamaan kokonaisuuteen (Eskola & Suoranta, 2001, 60). Olen pyrkinyt osoittamaan luotettavuutta kuvaamalla tutkimukseen liittyviä ratkaisuja ja tutkimuksen kulkua mahdollisimman perusteellisesti. Eräs tapa mitata laadullisen aineiston luotettavuutta on aineiston riittävyys. Katson tässä tutkimuksessa aineistoa kertyneen sopivasti. Pienemmälläkin määrällä olisi ehkä päästy samantyyppisiin tuloksiin, mutta mielestäni erilaisten persoonien tuomat vivahteet antavat tutkimukselle monimuotoisuutta ja elävyyttä.

7 Tutkimuksen kulku

Opinnäytetyöni sai alkunsa syyskuussa 2008, jolloin näin televisiossa sijaisisovanhempitoiminnan perustajan, Mirja Riihimaan haastattelun. Olin jo aiemmin suunnitellut tekeväni opinnäytetyön maahanmuuttajiin liittyvästä aiheesta ja ohjelman nähtyäni päätin keskustella Riihimaan kanssa asiasta. Ensin pohdimme opinnäytetyön ohjaajani ja tutkimusmenetelmien opet-

tajani kanssa kohteen sopivuutta opinnäytetyön aiheeksi. Soitin Riihimaalle lokakuussa, jolloin hän ilmoitti halukkuutensa yhteistyöhön. Marraskuussa 2008 jätin tutkimusideapaperin ohjaajalleni. Joulukuussa 2008 Riihimaan kanssa sovimme tapaamisen tammikuun 2009 alkuun. Tammikuussa vierailin hänen kotonaan, jossa hän kertoi toiminnasta. Samalla sain myös nähdä lyhytelokuvan, jonka media- alan opiskelijat olivat hänestä ja hänen ystäväperheestään tehneet.

Keskustelin Mirja Riihimaan kanssa yhteisistä linjoista ja hänen toiveistaan tutkimuksen suhteen. Kävin helmikuussa 2009 tapaamassa isovanhempia ja muutamia perheitä heidän yhteisessä illanvietossaan, jossa kerroin tulevasta tutkimuksestani. Sain heiltä silloin suostumuksen tutkimukseen. Haastateltavaksi lupautui alustavasti 14 isovanhempaa ja 6 perhettä. Osalle perheistä tutkimuksen tarkoitus ei selvinnyt silloin kokonaan puutteellisen suomen kielen taidon vuoksi, joten pyysin näiden perheiden isovanhempia vielä selventämään asiaa heille. Osa perheistä oli huolissaan haastattelujen seurauksista johtuen lähtömaan kokemuksista. Siitä syystä jo aluksi oli selvää, etteivät kaikki osallistuisi.

Maaliskuussa 2009 esittelin tutkimussuunnitelmani seminaarissa. Lähetin sen jälkeen 14 isovanhemmalle/ isovanhempipariskunnalle kirjeen, jossa kerroin haastattelusta (liite 2). Kirjeen liitteenä oli tutkimuslupa (liite 3) isovanhemmille ja perheille sekä valmiiksi maksettu palautuskuori. Tutkimusluvan sain neljältä mummolta, kahdelta isovanhempipariskunnalta ja kuudelta perheeltä. Lupia saatuani aloin varata haastatteluajoja, joita pyrin sopimaan yhden jokaiselle tulevalle viikolle. Haastatteluajojen löytäminen ei ollut aina kovin helppoa, koska monet isovanhemmat vaikuttivat olevan hyvin aktiivisia eikä kalentereista tahtonut löytyä kaikille sopivaa aikaa. Tutkimusluvan antaneista haastateltavista kolmen kanssa haastattelu jäi tekemättä. Yhden kanssa emme löytäneet sopivaa aikaa, yksi peruuntui sairastumisen takia ja yksi haastateltavan unohdettua olla paikalla. Yhden isovanhempipariskunnan haastattelin puhelimitse sairastumisen estettyä tapaamisen.

Tutkimustani varten haastattelin 6 mummoa ja 2 pappaa sekä 4 äitiä ja 2 isää. Haastattelutilanteita oli yhteensä 10, joista 3 oli parihaastatteluja. Kaikki toteutettiin isovanhempien tai perheiden kotona. Yksittäiseen haastatteluun kului aikaa noin 40 - 60 minuuttia. Ensimmäinen haastatteluni oli huhtikuussa 2009. Olimme näiden isovanhempien kanssa sopineet, että perhe tulee heille vierailulle silloin, jotta lastenhoito järjestyy vanhempien haastattelun ajaksi. Se olikin hyvä ratkaisu. Niiden haastattelujen, joissa paikalla oli lapsia, purkaminen oli välillä työlästä lasten äänten vuoksi. Toisaalta muunlainen vaihtoehto ei tullut kysymykseen, koska useimmilla näistä perheistä ei ollut ketään muuta kuin sijaismummo tai -pappa, joka olisi lapsia voinut hoitaa. Haastatteluja tein myös toukokuussa ja kesäkuussa. Heinäkuussa toteutui vielä yhden perheen haastattelu, jonka yhteydessä otin valokuvia (kuvat 1 ja 2) liitettäväksi työhöni. Samalla keskustelin Riihimaan kanssa työn etenemisestä ja sain kirjalliset luvat kuvi-

en käyttöön. Aikaa haastatteluihin kului siten kokonaisuudessaan kolme kuukautta. Haastattelut olivat erittäin positiivisia kokemuksia. Kaikki haastateltavat olivat hyvin puheliaita ja avoimia. Missään vaiheessa haastateltavia ei tarvinnut houkuttaa puhumaan, vaan he kertoivat avoimesti kokemuksistaan. Vastaanotto oli kaikissa haastatteluissa erittäin ystävällistä ja tunsin olevani tervetullut. Eräältä isovanhemmalta sain mukaani lehtileikkeitä, joissa kerrottiin heidän toiminnastaan perheensä parissa.

Molemmille ryhmille oli omat haastattelukysymyksensä (liite 1). Osa haastatteluista toteutui parihaastatteluna. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 210) mukaan parihaastattelu on ryhmähaastattelun alamuoto ja siihen pätevät samat ohjeet kuin ryhmähaastatteluunkin. Etuna parihaastattelussa on mm. se, että toinen henkilö voi auttaa muistamisessa ja korjata mahdollisia väärinkäsityksiä. Haastattelijan tulee huolehtia, että molemmilla on yhtäläinen mahdollisuus kertoa mielipiteensä.

Pyrin litteroimaan haastattelut sitä mukaa, kun sain niitä tehtyä. Litteroin haastattelut sanasta sanaan lukuun ottamatta niitä, joissa haastateltavat käyttivät keskenään muuta kieltä kuin suomea. Kahdessa haastattelussa käytimme suomen lisäksi myös englantia.

Latasin äänittämäni tallenteet tietokoneelleni AMR - äänitiedostoiksi, joita oli helppo kuunnella kuulokkeilla samalla kirjoittaen. Kuuntelin haastatteluja useaan kertaan, jotta sain palautettua mieleeni yksityiskohtia ja tunnelmia. Pääsin aloittamaan aineiston analysoinnin heti viimeisen haastattelun jälkeen heinäkuussa. Olin siitä erittäin tyytyväinen, koska aikaa analysointiin kului yllättävän paljon. Analysoinnin jälkeen poistin koneeltani kaikki haastatteluja sisältäneet tiedostot. Litteroidut tekstit sisältäneet paperit on silputtu.

8 Tutkimustulokset

Tutkimustuloksia on tarkasteltu aineistolähtöisesti tavoitteena löytää vastauksia alussa esittämiini tutkimuskysymyksiin. Esittelen tuloksia tutkimuskysymysten pohjalta nousseiden teemojen mukaisesti. Aluksi esittelen haastatteluista esiin tulleita taustatietoja. Sen jälkeen etenen aineistosta nousseiden yläluokkien suuntaisesti:

8.2 Isovanhemmuuden merkitys perheille

8.3 Isovanhemmuuden merkitys lasten hyvinvoinnille

8.4 Toiminnan merkitys isovanhemmille

8.5 Monikulttuurisuuden moninaiset merkitykset isovanhemmille

8.6 Järjestäytyminen ja vertaistuki

8.7 Yhteiskunnallinen vaikutus

Tutkimustulosten esittelyyn olen kirjoittanut alkupäisiä ilmauksia kursiivilla havainnollistaakseni haastateltavien kokemuksia. Ilmausten perässä on koodi, joilla olen analysoinnin aikana erottanut haastateltavat toisistaan. Koodimerkit muodostuvat kirjaimista I = isovanhempi ja V = vanhempi. Toinen kirjain erottaa samaan ryhmään kuuluneet haastateltavat toisistaan, esimerkiksi IG, IA, VJ, VM.

8.1 Taustatietoja

Sijaisisovanhempitoiminnan perustaja Mirja Riihimaa on tätä nykyä eläkkeellä. Oman kertomuksensa mukaan hänen omat lapsenlapsensa ovat jo sen ikäisiä, etteivät mummoa enää niin paljon tarvitse. Riihimaa kertoi lisäksi olleensa aina kiinnostunut erilaisista kulttuureista sekä järjestö- ja vapaaehtoistoiminnasta. Hän on ollut mukana kansainvälisillä leireillä ympäri maailmaa jo vuodesta 1988 alkaen.

Vuonna 2003 Riihimaa oli vantaalaisessa suomalaisten ja maahanmuuttajanaisten yhteisessä kerhossa vapaaehtoisena opettamassa käsityötaitoja, kuten villasukkien kutomista. Tällöin hän tapasi projektityöntekijänä toimineen kenialaisnaisen, joka harmitteli, ettei hänen lapsillaan ole isovanhempia. Kun perhe ei yrityksistään huolimatta löytänyt itselleen mummoa, Riihimaa lupautui perheen mummoksi. Perheessä oli silloin kolme poikaa. Nyt perheeseen kuuluu vielä neljäs poika, jonka elämässä Riihimaa on ollut mukana tämän syntymästä asti. (Riihimaa, 2009.) Sijaisisovanhempitoiminta alkoi pikkuhiljaa laajeta Riihimaan kautta Vantaalta lähikuntiin. Kaikki haastatellut isovanhemmat kertoivat saaneensa tietoa toiminnasta tiedotusvälineiden, lähinnä lehtien, kautta. Haastatellut perheet puolestaan olivat saaneet tietoa isovanhempitoiminnasta lähinnä ystävien kautta, mutta myös esimerkiksi Helsingin Sanomien englanninkielisiltä Internet - sivustoilta, joissa on ollut Riihimaan yhteystiedot. Toiminnan piiriin kuului huhtikuussa 2009 18 isovanhempaa ja 14 perhettä lähinnä pääkaupunkiseudulla. Syyskuuhun 2009 mennessä määrä oli noussut 21 isovanhempaan ja 16 perheeseen.

Sijaisisovanhempitoimintaan osallistuvat vapaaehtoiset ovat Suomen Isovanhemmat ry:n jäseniä. Suomen Isovanhemmat ry:n tavoitteena on:

- tuoda esille isovanhemmuuden merkitystä lastenlapsille ja yhteiskunnalle
- edistää isovanhempien mahdollisuuksia tukea lastensa perheitä

- ylläpitää ja edistää yhteistyötä ja verkottumista isovanhempien, vanhempien ja lasten parhaaksi toimivien muiden järjestöjen ja viranomaisten välillä
  - tukea päiväkoteja ja kouluja niiden kasvatustehtävässä sekä yhdessä edistää lasten tasapainoista, turvallista ja monipuolista kehitystä
  - ylläpitää ja kehittää yhteisöllisiä käytäntöjä
  - siirtää perinteitä voimavarana ja mahdollisuutena
- (Suomen Isovanhemmat ry. 2009.)

Kun perhe tai isovanhempiehdokas ottaa yhteyttä Riihimaahan, keskustellaan toiveista ja mahdollisuuksista sijaisisovanhemmuteen. Riihimaan itse tai joku muu jo pidempään toiminnassa mukana oleva isovanhempi lähtee mukaan ensimmäiseen tapaamiseen, jolloin yhdessä keskustellaan molempien osapuolten toiveista. Esille tuli myös kokeiluja, joissa isovanhemman ja perheen suhde ei alkanut kehittyä pidemmälle. Syinä olivat isovanhemman terveydentila tai perheen ongelmat, joiden isovanhempi katsoi olevan liian suuria suhteen etenemisen kannalta.

Toiminta on saanut myös julkista tunnustusta. Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto (Uittomäki 2006) valitsi toiminnan Vuoden Isovanhemmaksi vuonna 2006. Samana vuonna Vauvakassiyhdistys Vaaka ry:n tunnustuspalkinto annettiin kyseisille vapaaehtoisille (Vaaka ry. 2006). Kaupunkitoimittajien yhdistys valitsi Mirja Riihimaan Vuoden Kaupunkilaiseksi vuonna 2008 (Riihimaan 2009).

Tutkimukseni kohteena olevan toiminnan piirissä on hyvin monista eri syistä Suomeen muuttaneita perheitä ja perheenjäseniä. Saman perheen vanhemmilla saattaa olla eri syy ja ajankohta Suomeen muuttoon. Haastateltavilla muuton syitä olivat mm. työ, avioliitto tai pakolaisuus. Vanhemmat olivat kotoisin eri puolilta maailmaa, myös Pohjoismaista. Haastatellut perheenjäsenet olivat asuneet Suomessa 4 - 20 vuotta. Kaikkien haastateltujen perheiden isät olivat työelämässä. Äidit joko opiskelivat tai hoitivat kotona pieniä lapsia. Perheiden lapset olivat iältään 1 - 17 - vuotiaita.

Haastatelluista isovanhemmista kuusi oli eläkkeellä ja kaksi vielä työelämässä. Valtaosalla heistä oli taustallaan toimimista lasten parissa joko työn tai vapaaehtoistoiminnan kautta. Monet isovanhemat olivat työskennelleet opetus-, sosiaali- ja terveydenhoitoalalla, mutta myös muunlaista työtaustaa mainittiin. Useat haastateltavat olivat toimineet erilaisilla, myös kansainvälisillä, lasten ja nuorten leireillä sekä muussa järjestötoiminnassa. Enemmistö haastateltavista oli ollut jollain tavalla tekemisissä monikulttuurisuuden kanssa, esimerkiksi työssään monikulttuurisessa koulumaailmassa, harrastusten parissa tai matkailuun liittyen. Monet isovanhemat kertoivat ymmärtävänsä, että vieraassa maassa asuva tarvitsee tukea kotoutumiselleen. Sorrin (2005, 137) mukaan vapaaehtoistoiminta voi olla samantapaista kuin aikai-

sempi työtehtävä, jolloin se tarjoaa tilaisuuden palata antoisalta tuntuneen toiminnan pariin. Tällöin vapaaehtoinen voi saada mahdollisuuden nauttia työelämässä tutuiksi tulleista palkkioista, kuten yhteisöllisyydestä ja elämän sisällöstä.

"Ja sitte tää maahanmuuttajajuttu; siinä nyt erityisesti se Afrikka ja afrikkalaisuus kiinnostanu aina. Mä olen paljon matkustanu yleensäkin ja asunu ulkomailla pitkään ja tavannu ihmisiä ympäri maailmaa. Ja aikalailla erilaisissa olosuhteissa." (IE)

"No me ei olla edes keskusteltu siitä vaihtoehdosta, että olis suomalainen perhe. Koska tota suomalaisia lapsiahan on pihat täynnä, että siihen tavallaan tottuu. Me ollaan kierretty maailmaa niin paljon ja nähty kaikkee... siellä matkallakin tuli esille se, että kyllä siellä on kauheeta... 2/3 kansasta elää köyhyysloukussa." (IH)

"...mä tavallaan opin niinkin, että mä en enää edes huomannu, ett hän on erivärinen kuin minä. Ja mullahan on nyt tuolla näitä oppilaita... meillä on 80 eri äidinkieltä. Kun jossakin maassa saattaa olla monta äidinkieltä. Se on kyll niinku jännä, että mä en tavallaan niinku erota niitä toisista." (IB)

8.2 Isovanhemmuuden merkitys perheille

Perheiden haastatteluissa ilmeni selvästi kaksi tarvetta isovanhemmuudelle. Toinen oli psykologinen, ihmissuhteeseen perustuva tarve ja toinen enemmän instrumentaalisempi, konkreettista apua korostava tarve. Kulttuuritaustasta riippumatta isovanhemmuus koettiin hyvin tärkeänä sukulaisuussuhteena. Erityisesti afrikkalaiseen kulttuuriin kuuluu isovanhempien kunnioittaminen ja heistä huolehtiminen. Lindqvistin (2002, 237) mukaan kaikissa inhimillisissä kulttuureissa vanhimman sukupolven rooli perinteisiin, arvoihin ja tapoihin sosiaalistajana on ollut merkittävä. Inhimillisillä kulttuureilla kulttuuriantropologit tarkoittavat kehittyneempiä kulttuureja, joissa on kehitetty käyttäytymissääntöjä. Vastakohtana niille voitaneen pitää joitain primitiivisiä kulttuureja. Muutaman haastattelun yhteydessä vanhemmat ihmettelivät julkisuudessa ollutta tapausta, jossa suomalais-egyptiläisen perheen egyptiläinen isoäiti ei saanut oleskelulupaa Suomeen. Syynä oleskeluluvan epäämiseen oli se, että Suomen lainsäädännön mukaan isovanhempia ei lasketa perheenjäseniksi. Sitä oli monien haastateltavien vaikea ymmärtää. Monet perheet toivoivat omien entisessä kotimaassa asuvien sukulaisten ja suomalaisten isovanhempien kohtaamista. Osa myös halusi isovanhempien vieraillevan heidän kotimaassaan ja joidenkin kohdalla se oli jo toteutunutkin. Heille oli tärkeää, että omat suku-

laiset kotimaassa saavat tilaisuuden tavata perheelle tärkeitä isovanhemmat. He myös halusivat esitellä omia sukujuuriaan isovanhemmille.

8.2.1 Ystävyys- ja sukulaisuussuhde

Ystävyyteen tai sukulaisuuteen verrattava suhde tuntui olevan ensisijainen tarve lähes kaikilla perheillä. Haluttiin suomalaisia ystäviä koko perheelle helpottamaan Suomeen kotoutumista ja toisaalta lapsille oma mummo tai pappa. Koska vanhemmilla ei ollut omia vanhempia Suomessa, tärkeänä pidettiin sukupolvien välistä suhdetta itselle.

”Tavallista suomalaista elämää niinku mekin ollaan oltu; jouluaattona ja käyty kahvillä.” (VM)

Kuten Harju-Tolppa (2004,4) on todennut, maahanmuuttajanaisten yksinäisyys korostuu helposti uudessa kotimaassa. Syinä tähän voivat olla länsimainen yksilöllisyyttä ja naisen itsenäisyyttä korostava kulttuuri. Yksinäisyyden tunnetta voi korostaa myös valtaväestön kuuluvien ystävien puuttuminen. Ystävien avulla yhteiskuntaan integroituminen helpottuisi, koska he voisivat opastaa uusissa tilanteissa.

”Esimerkiksi meidän kotimaassa mummolla on iso rooli. Heillä on suuri merkitys perheelle. Voi sanoa, että he ovat perheen kuningattaria.” (VM)

”Jos on jotain ongelmia, heillä niinku pyytää apua ja neuvoja ja he niinku neuvoo, ohjaa, auttaa tarvittaessa ja kaikessa niinku muussakin.” (VM)

”Emme näe heitä niinku vaan pelkästään isomummoyhdistyksen kautta tai niinku tuttu, vaan he on sama kuin sukulaisia, heille voi soittaa ja kysyä kuulumisia ja muutenkin.” (VM)

”Minulla ei ole omaa äitiä ja isovanhemmat vois opettaa, miten Suomessa eletään ja miten täällä toimitetaan. Mitä saa tehdä ja mitä ei, opettaa Suomen kulttuuria. Voi nähdä asioita, jota ihmettelee, miks ihmiset tekee näin. On joku, joka voi kysyä. Voi oppia kulttuuria heidän kautta.” (VN)

”Isovanhemmat ei ole sama asia kuin sosiaali, mene pyytämään rahaa, ei rahan takia. He ovat kuin äiti ja isä.” (VN)

Isovanhemman merkitys lapsen elämään tuli esille hyvin vahvasti; vanhemmat halusivat antaa lapsille kokemuksia vanhemman ihmisen kanssa toimimisesta. Tärkeiksi asioiksi isovanhemmuudessa vanhemmat mainitsivat vanhemman ihmisen kunnioittamisen, kokemuksen vanhemmista ihmisistä ja isovanhempien antaman ajan ja läheisyyden. Kaikilla vanhemmilla oli käsitys isovanhemmuuden merkityksestä lapselle. Osalla oli omakohtaisia kokemuksia ja osa oli muodostanut käsityksensä esimerkiksi ystävien kautta. Toimintaan mukaan tulo oli kaikilla haastatelluilla perheillä lähtenyt äidin aloitteesta. Syynä siihen on ollut ehkä se, että äidit olivat lasten kanssa kotona ja kaipasivat tukea äitiydelle sekä apua arjen tilanteisiin. Isät olivat hyvin tyytyväisiä isovanhempien olemassaolosta, mutta heille itselleen isovanhemmudelle ei näyttänyt olevan yhtä suuria odotuksia kuin äideille.

"Se on tarkoitus että se olis niinku oikea mummu." (VI)

"...I wanted her to feel what it's like to have a grandparent. Growing up with when you have grandparents is very nice...they spoil you, they take you up to the park, you know, something different than the parents do. I wanted her to have that bond with someone older. I didn't have grandparents and my friends did, how great it sounded to have grandmother or grandfather!" (VK)

"I hope that the children can get so closer relationship as grandparents and grandkids can have." (VK)

"Kotimaassa mummi melkein kasvattaa se lapsi. Se on tosi tärkeä meille. Täällä ei tietenkään ole sellaista, mutta se, että lapsi viettää aikaa heidän kanssaan, on meille arvokasta." (VM)

8.2.2 Konkreettisen avun saaminen

Isovanhempien antama konkreettinen apu tuli jollain tavalla esille kaikissa haastatteluissa. Kuitenkin vain yksi vanhempi toi esiin sen ensisijaisena merkityksenä. Tärkeimmäksi auttaminen osoittautui äitien kohdalla, koska he olivat pienten lasten kanssa kotona ja isät työssä kodin ulkopuolella.

"Me ollaan tavallaan niinku perhe heille, ei oo semmosta, että toi on niinku vieraita ja menevät tohon hoitoon. Jos tarvii mennä kauppaan ja lapsen kanssa on vaikea niinku kaupassa hän voi soittaa mummille:" Hei mummi, onko sulla aikaa? Tai " (VM)

Usein isät tekivät pitkiä työpäiviä ja lasten- ja kodinhoito jäi enimmäkseen äitien vastuulle. Äideille oli tärkeää saada välillä levätä. Myös haastatellut isät pitivät isovanhempien antamaa apua suurena helpotuksena. He tuntuivat ymmärtävän hyvin äitien kokemaa yksinäisyyttä ja väsymystä. Mummot kertoivat tekevänsä jonkin verran kotitöitä perheen luona, jotta äiti voi levätä. Monet myös kertoivat valmistavansa lasten toivomaa suomalaista ruokaa, joista ylivoimainen suosikki oli makaronilaatikko. Eräs äiti kertoi, ettei hänen kannata laittaa mummon ohjeiden mukaan valmistettua makaronilaatikkoa, koska se ei lasten mielestä ole yhtä hyvää kuin mummon itsensä valmistama.

Isovanhempien antamaa lastenhoitoapua pidettiin tärkeänä myös molempien vanhempien jaksamisen ja parisuhteen tukemisen kannalta. Kinnusen ja Maunon (2002) mukaan parisuhteesta saattaa muodostua tärkeä solmukohta vanhempana jaksamiselle. Vanhempien hyvinvoinnin ongelmat voivat kiristää parisuhdetta ja aiheuttaa riitoja. Ristiriitainen tilanne välittyy kielteisenä lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen aiheuttaen turvattomuuden tunnetta. (Kinnunen & Mauno 2002, 106.) Isovanhempien mahdollistama aika parisuhteen hoitamiseksi edesauttaa vanhempana jaksamista, ja sitä kautta lisää lasten hyvinvointia.

”Me ei haluta sillai ajatella, että se ois lastenvahti tai miten sen nyt... Voihan olla tietennii, että siitä tulee sitten jossain vaiheessa. Tottakai meille, kun meillä ei oo ketään, ett me ei olla kahestaan päästy oikeen mihinkään.” (VI)

”Se on sama kuin kaikilla nuorilla perheillä; haluttaa joskus saada lapset muualle. Niinku esimerkiks meilläki jää oma aika tehdä mitä me haluta tehdä. Voi vaikka nukkua lauantaisin pidempään ja ihan levätä.” (VM)

Yksi konkreettisen avun muoto oli sijaispapan kokemus ja suhteet remonttiasioissa, joilla saattoi helpottaa perheen isää hänen työssään.

”Kun mulla on noita kontakteja noissa remonttiasioissa, niin voin sillä tavalla auttaa perheen isää.” (ID)

8.2.3 Suomen kielen oppimisen tukeminen

Monille perheille oli erittäin tärkeää, että on suomalaisia ystäviä, joilta voi oppia suomen kieltä. Erityisesti kotona olevien äitien oli ollut vaikea saada suomenkielisiä ystäviä, joiden

kanssa voi puhua suomea. Haastateltavat totesivat kielen oppimisen olevan ensisijaisen tärkeä edellytys uuteen kotimaahan kotoutumiselle. Suomalaisiin tutustuminen koettiin kuitenkin vaikeaksi. Miehet saattoivat saada uusia tuttavuuksia työn parista, mutta kotiäideille se oli vaikeampaa. Perhekerhoihin ja muihin vastaaviin tapaamispaikkoihin meneminen koettiin pelottavaksi yksin nimenomaan puutteellisen kielitaidon vuoksi. Toinen syy oli pelko rasmin kohtaamisesta. Myös kouluikäisten lasten tukeminen koulunkäyntiin liittyvissä asioissa saatettiin kokea ylivoimaiseksi, jolloin isovanhempien apu on ollut erittäin suuressa roolissa.

"On paljon ulkomaalaisia, jotka haluaisivat oppia suomen kieltä ja se on avain työllistymiseen ja sopeutumiseen." (VM)

"Perhe halusi suomalaisia ystäviä kotoutumisen tueksi." (IC)

"Minä ihmettelin, miks yks suomalainen nainen ei puhunu mulle mitään siellä kerhossa. Sit viimesellä kerralla se sano: " On teillä varmaan vaikeeta, kun pitää opetella kävelemään kengät jalassa, vaikka ette oo tottuneet." (VI)

Muutamien perheiden haastatteluissa tuli esille heidän kokemuksensa valtaväestön varovaisuudesta keskustella heidän kanssaan. Haastateltavat arvelivat sen johtuvan siitä, että monet suomalaiset jollain tavalla aliarvioivat omia kommunikointikykyjään ja pelkäävät joutuvansa puhumaan vierasta kieltä. Itse maahanmuuttajat kuitenkin toivoivat saavansa suomalaisia keskustelukumppaneita saadakseen harjoitella omaa suomen kielen taitoaan.

"...toinen asia, mikä vois olla, että jotkut ihmiset eivät uskalla puhua, koska pelkäävät että kielimuuria tai jotain. Mutta sen ei pitäis olla ongelma se kieli." (VI)

8.2.4 Suomalaisen kulttuuritiedon omaksuminen sijaisivanhempien kautta

Niemelän (2002) mukaan ihmisen perusolemukseen kuuluu pyrkimys eheän minäkokemuksen löytämiseen ja säilyttämiseen. Minäkuva koostuu yksilöllisistä, kulttuurisista ja sosiaalisista tekijöistä. Se muodostuu sekä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa että yksilön omissa psyykkisissä prosesseissa. Vieraaseen maahan muuttaessaan ihminen joutuu uudelleen arvioimaan omaa identiteettiään entistä vähemmällä tuella. Kun ihmisellä on ympärillään luja verkosto erilaisia tuttavuus- ja arvostussuhteita, sitä paremmat resurssit hänellä on identiteettinsä muokkaamiseen. (Niemelä 2002, 88.) Maahanmuuttajille on hyvin tärkeää saada valtaväestöön kuuluvia ystäviä, joiden avulla heille mahdollistuu päästä sisälle suomalaisuuteen. Sitä kautta avautuu

uusia ymmärtämisen väyliä eri kulttuureihin kuuluvien ihmisten kesken. Tikan (2004) mukaan kulttuuri voi olla sekä näkyvää että näkymätöntä. Se on moniselitteistä, mutta kuitenkin aina yhteisöllistä. Jonkun mielestä se voi olla ihmisten aikaansaannoksia, sivistystä tai sivilisaatiota. Toisen mielestä se saattaa olla arvomaailmaa ja toimintatapoja. Se voidaan ymmärtää myös yhteiseksi säännöiksi, jäsenten väliseksi viestinnäksi ja ympäristöön suhtautumiseksi. Kulttuurin näkyvä osa on helpoin mieltää kulttuuriksi. Näkyvään osaan sisältyvät esimerkiksi ruoka, vaatteet, sanat, eleet ja taide. (Tikka 2004, 11.) Haastatteluissa suomalaisen kulttuurin omaksumisessa tärkeäksi osoittautui luontoon tutustuminen, mökkielämä, kalastus, kaupunkikulttuuri tapahtumiseen ja ruoanlaitto leipomiseen. Isovanhempien erilaisuus tuli esille useissa haastatteluissa. Löytyi ns. ”mökkimummoja ja -pappoja”, mutta myös syntyperäisiä slangisanaston hallitsevia stadilaismummoja. Osa perheistä oli saanut kokemuksia suomalaisesta mökkikulttuurista ja osa taas enemmän kaupunkikulttuuriin liittyvistä tavoista. Isovanhemmat olivat saattaneet viedä lapsia tutustumaan Helsingin nähtävyyksiin ja eri vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin. Heidän sanavarastoonsa myös kuuluu erilaisia ilmaisuja kuin ehkä muualta muuttaneilla. Ne isovanhemmat, joilla oli käytössään kesämökki, puolestaan saattoivat antaa perheille mahdollisuuden tutustua mökin tuomiin mahdollisuuksiin vapaa-ajanviettotapana. Korakiakangas (2002, 173) korostaa muistelemisen ja muistojen välittämisen tärkeyttä yksilöllisen ja yhteisöllisen identiteetin hahmottamisen kannalta. Yhteisön historia, tiedot ja taidot ovat hänen mukaansa aina siirtyneet seuraaville sukupolville vanhimman sukupolven kautta.

” Kesällä he vie hänet mökille, siellä hän oppii luonto, kukat, kaikki mitä tarvitsee.” (VM)

” Ollaan oltu iso ryhmä rannalla ja joskus kaupunki ja näkee, mitä voi tehdä Helsingissä.” (VL)

” Mummo puhuu heille paljon ja käyttää erilaisia sanoja, niinku Helsingissä puhutaan.” (VI)

Kuva 1: Viikon paras päivä; mummo tuli käymään!

8.3 Isovanhemmuuden merkitys lasten hyvinvoinnille

Tässä tutkimuksessa ei tule esille lasten kokemuksia suoraan heidän itsensä kertomina. Joissakin haastattelutilanteissa oli mahdollisuus tavata kaikki osapuolet samaan aikaan. Selvästi oli havaittavissa lämmin vuorovaikutussuhde lasten ja isovanhempien välillä. Toiminnan merkityksestä lasten hyvinvoinnille tuli haastatteluissa tietoa sekä vanhempien että isovanhempien kautta. Vanhemmat kertoivat, mitä lapset olivat puhuneet isovanhemmista sekä lasten reaktioista isovanhemmista puhuttaessa ja heitä vierailulle odotettaessa. Sijaisisovanhemmitoiminnassa lasten hyvinvoinnin kannalta tärkeimmiksi asioiksi osoittautuivat isovanhempien antama aika, huomio ja läheisyys. Vanhemmat arvostivat erityisesti lasten saamaa kokemusta vanhemmista ihmisistä. Suomen kielen oppimista ja kulttuuritiedon siirtämistä pidettiin myös tärkeänä.

8.3.1 Läheisyys, aika ja huomioiminen

Useissa haastatteluissa tuli esiin se, että lasten ja isovanhempien tapaamisissa isossa roolissa on läheisyys, yhdessäolo ja yhteiset kokemukset. Marin (2002, 112) toteaa, että isovanhempien toiminta lasten parissa ei pyri tuottavuuteen. Siksi sen kokemuksellisuuden merkitys on keskeistä molempien osapuolien osalta. Tämä piirre tekee Marinin mukaan isovanhemmudesta tärkeän voimavaran niin yksilön, perheen kuin yhteiskunnankin kannalta. Vanhemmat ja isovanhemmat ymmärsivät läheisyyden ja huomion saamisen tärkeyden lasten hyvinvointia edesauttavana tekijänä. Tämä on ajankohtaista erityisesti tänä päivänä, jolloin vanhempien jaksaminen on koetuksella työelämän vaatimusten pyörteissä. Kinnusen ja Maunon (2002, 106) tutkimuksen mukaan uupuneet vanhemmat kokivat itsensä riittämättömiksi lastensa kasvattajina. Sen myötä vanhemmat eivät jaksa ottaa lapsen tarpeita ja mielipiteitä tarpeeksi huomioon. Maahanmuuttajavanhemmilla myös oma sopeutuminen uuteen kotimaahan ja kielen oppiminen vievät voimia. Kotiäideillä mahdollisesti yksinäisyyden ja vierauden tunne sekä suuri vastuu lasten- ja kodinhoidosta saattavat aiheuttaa masennusta. Niiden myötä ei välttämättä jakseta panostaa lasten hyvinvointiin niin paljon kuin lapset ehkä tarvitsisivat. Tällöin isovanhempien antama tuki on lapsille todella arvokasta.

"Mummolla on aikaa lapsille. Hän tekee eri asioita eri lasten kanssa riippuen siitä, mikä kiinnostaa ketäkin. Yhden kanssa käy bussiajeluilla, yhden kanssa leipoo, yhden kanssa käy esimerkiksi Heurekassa, yhden kanssa musiikki." (VI)

"Mä en sit tiiä onko se mummoutta tai vaariutta tai ystävyyttä, että on tietty läheisyys ja yhteinen jakaminen, ett voidaan niinku jakaa. Ett jakaa asioita ja kokemuksia yhdessä ja joskus muistellaan niitä yhdessä. Ja sit jutellaan ett muistaksä kun me tehtiin sitä ja oltiin siellä ja sen huomaa että sillä on ollu merkitystä." (IE)

"No mä ainaki oon huomannu sen, että kun äiti on ollu sairas ja huonovointinen, tää läheisyys. Hän kun on täällä, hän on meidän sylissä melkein koko ajan, ett haluaa tulla syliin." (IG)

"Isä menee aamulla töihin, tulee kahdeksan aikaan illalla, käy vielä ruokakaupassa ennen ku menee kotiin ja mä oon sanonukin isälle, että täytyy pitää lasta välillä sylissä!" (IG)

8.3.2 Suomalaisen kielen ja kulttuurin omaksumisen merkitys lapsen hyvinvoinnille

Haastattelujen mukaan isovanhemmat opettavat mielellään lapsille asioita, jotka ovat heille itselleen tärkeitä. Sellainen oli esimerkiksi lukeminen. Jotkut isovanhemmat harmittelivat sitä, ettei lapsilla ole kotona kirjoja tai lehtiä, joten olivat hankkineet niitä heille. Hyvin monet kertoivat lukevansa lapsille ääneen. Selvästi heillä oli tieto siitä, että puhuminen ja lukeminen edesauttavat lasten suomen kielen kehittymistä. Vanhemmat puolestaan toivoivat, etteivät isovanhemmat käyttäisi esimerkiksi englantia lasten kanssa, jotta suomen kieli vahvistuisi.

"Mutta sehän voi vaikuttaa sekin, että joutuu kamppaileen kahden kielen kanssa, se voi vaikuttaa kaikkeen muuhunkin, jopa matematiikan opiskeluun." (IE)

"Äidin kontaktit ovat hyvin rajoittuneita, kun hän ei puhu suomea. Tytär puhuu todennäköisesti perheessä parhaiten suomea, koska on niin paljon ollut meidän kanssa ja kun vaimokin höpöttää koko ajan, niin hän on oppinu sitä." (IH)

"Puhutaan suomea vaan, mut sit mä pidän semmosia preppauskursseja, tuolla maalla, kun me kävellään metsässä, niin silloin mä puhun englantia ja suomea molempia; ett mä aina kerron, ett mitä se on englanniksi ja mitä se on suomeksi...puut ja pensaat ja eläimet ja marjat ja muut mitä löytyy sieltä." (IG)

"Ollaan toivottu, ettei vaan vääntäis sitä englantia." (VI)

Haastatellut vanhemmat ja isovanhemmat pitivät arvokkaana suomalaisen kulttuuritiedon siirtämistä monikulttuurisessa ympäristössä eläville lapsille. Haastateltavat tuntuivat ymmärtävän, että lapselle perheen oma kulttuuri on tärkeää ja vanhempien tulisi ylläpitää sitä. Suurin osa lapsista on syntynyt Suomessa ja he omaksuvat suomalaista kulttuuria päivähoitossa ja koulussa. Lapsen identiteetin kehittymisen kannalta omien juurien hahmottaminen on tärkeässä asemassa. Isovanhempien antama kulttuuritieto helpottaa kouluikäisten lasten koulunkäyntiä. Lapset voivat myös siirtää tietoa omille vanhemmilleen.

"Mummo opettaa suomalaista kulttuuria, hän tietää kasvien nimiä, kaikkea mitä koulussa tarvitaan. Mummo tietää sellaisista asioista, joista ei edes mieheni, joka on suomalainen, tiedä." (VI)

"Ja että mä voin viedä hiihtämään ja luistelemaan ja katsomaan luontoa ja että nyt on lunta näin kauheesti ja kalliit tämmöset ja nyt on kevään kukat... mikä on mulle merkinny itselle. Ja sitte mä haluisin jotain kulttuurijuttuja..mä mielelläni lukisin." (IE)

"Mull on nyt että mä veisin tonne Harakan saareen. Ja esimerkiksi vappuna että me ollaan oltu vaan Espalla eväiden kanssa ja nähdään sitä elämää" (IE)

8.3.3 Lapsen identiteetin tukeminen monikulttuurisessa ympäristössä

Niemelän (2002, 77-78) mukaan identiteetillä käsitetään minuuden sitä puolta, joka ilmenee erilaisissa ryhmäjäsenyyksissä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tällöin voidaan puhua sosiaalisesta identiteetistä. Se koostuu minäkokemuksen osioista, jotka ovat yksilön kokemusten rajapinnoilla suhteessa ympäristöön ja sosiaalisiin suhteisiin. Identiteetin kaksi puolta, samuus ja itseys, vaikuttavat yksilön kokemukseen itsestä suhteessa muihin. Niemelä muistuttaa, että yhteiskunnan modernisaation seurauksena identiteettiä ei enää saavuteta niin sanotusti veren perintönä. Riittävän huolenpidon saavana ja moninaisissa elämää tukevissa verkostoissa elävänä ihmisellä on kyky rakentaa omaa tervettä identiteettiään. Transnationaalit juuret omavilla lapsilla identiteetin kehitys on erityisen haavoittuvaa vieraassa kulttuurissa. Vaikka lapsi olisi syntynyt Suomessa, kodin kulttuuri suhteessa ympäröivään maailmaan aiheuttaa helposti ristiriitaisia tunteita. Lisäksi lapsen mahdollinen enemmistöä poikkeava ihonväri lisää osaltaan pohdintaa omasta identiteetistä ja yhteenkuuluvuudesta yhteisöön. Päivähoidossa ja koulussa lapsi saattaa joutua helposti kiusaamisen kohteeksi.

Haastatellut isovanhemmat toivat paljon esille omaa kielteistä suhtautumistaan rasismiin ja kokemusta ihmisten samanlaisuudesta kansallisuudesta riippumatta. Selvästi oli havaittavissa, että asian tiedostaminen ohjasi lasten kanssa toimimista identiteettiä vahvistavaan suuntaan. Isovanhemmista useat korostivat sitä, että heillä on suuri osuus lasten suomalaisen identiteetin vahvistamisessa ja vanhemmat huolehtivat oman kulttuurinsa siirtymisestä lapsille. Sillä, että isovanhemmat osoittavat arvostavansa lapsen vanhempien kulttuuria samalla vahvistaen hänen suomalaista identiteettiään, on lapsen identiteetin kehitykselle suuri merkitys. Rastas (2007, 109) toteaa, että globalisaatio muuttaa jatkuvasti lapsuutta sosiaalisena rakenteena. Lapsuutta muokkaa myös se, että yhä useammalla lapsella on transnationaalit juuret. Rastiaan mukaan tietynlaisen suomalaisuuden korostaminen asettaa nämä lapset helposti marginaaliin. Silloin saatetaan kyseenalaistaa heidän oikeutensa ajatella Suomi ja suomalaisuus omakseen. Toisaalta transnationaalit juuret omavilla lapsilla kansainvälisyys ja monikulttuurisuus voivat olla sellaista pääomaa, joita ei ole kaikilla ja he voivat olla siitä ylpeitä. Rastiaan (2007, 126)

mukaan lasten ja nuorten ei ole helppoa puhua henkilökohtaisista rasmin kokemuksistaan. Yhdeksi syyksi hän mainitsee aikuisten vähättelevän suhtautumisen asiaan. Rastas opastaakin aikuisia: "Sen sijaan, että aikuinen sanoo "Älä välitä" hänen tulisi sanoa "Minä välitän"."

"Sit viime syksynä ensimmäisen kerran kun me maalla istuttiin saunan lauteilla, nii silloin hän ei ollu vielä kolmee täyttäne, silitti mua kädestä ja sanoi: mummi on valkonen, minä olen ihan musta! Mä sanoin, ett niin on ja että mummi haluis olla tommonen musta. Mummi yrittää ottaa aurinkoo, mut ei tuu vaa!" (IG)

"Kyllä se varmasti on tavallaan jonkunlainen samaistuminen, että heilläkin on mummo ja naapurin lapsilla on mummo. Että heilläkin on. Koska se on hyvin selvästi jos mä menen ja he on pihalla, niin mä en edes usko, että suomalainen laps edes huutaa niin kovaa ett "Hei mummo tuli!" Heillä on tarve huutaa, ett varmasti kaikki kuulee, ett mummo tuli." (IF)

"Nää on tavallaan asunut jo niin kauan Suomessa, että he hyvin pitkälle on Suomeen jo sopeutuneet ja on sitä mieltä, että lasten on paras niinku mahdollisimman suomalaistua ja he sallivat sen, että lapset ikään kuin suomalaistuvat aika pitkälle." (IF)

Kuva 2: Suomen kielen vahvistamista.

8.4 Toiminnan merkitys isovanhemmille

Vapaaehtoistoiminnan merkitystä isovanhemmille olen tarkastellut teemojen mukaisesti. Olen kerännyt aineistosta toimintaan mukaan hakeutumiseen johtaneita syitä, motiiveja toiminnassa mukana olemiseen sekä haasteita ja odotuksia toiminnalle.

8.4.1 Syyt toimintaan mukaan hakeutumiseen

Isovanhempien syyt toimintaan mukaan hakeutumiseen olivat melko yhteneväisiä. Yleisimäksi syyksi mainittiin se, että haluttiin elämään sisältöä. Elämän tuntuminen tyhjältä johtui esimerkiksi lapsettomuudesta, omien lasten aikuistumisesta, lastenlasten kasvamisesta ja työuran loppumisesta. Näiden elämäntilanteiden takia moni haastateltavista koki tarpeelliseksi löytää mielekästä tekemistä ja uudenlaista toimintaa. Useat huomasivat, että heillä on paljon aikaa ja halua toimia toisten ihmisten hyväksi. Elämä oli saattanut alkaa tuntua tyhjältä ja sisällyksettömältä. Joillakin tuli esiin myös halu kokea isovanhemmuutta seurattuaan sivusta esimerkiksi lähisukulaisten isovanhemmaksi tuloa.

Yeung (2005a, 89) toteaa altruismin olleen monien aikaisempien tutkimusten mukaan perimmäinen syy vapaaehtoistoimintaan mukaan tuloon. Toisen näkemyksen mukaan vapaaehtoistoiminnassa on enemmänkin kysymys ei-altruistisesta ja instrumentaalisesta motiivista olematta kuitenkaan itsekästä. Useimmiten vapaaehtoistoiminnan motiivit näyttäisivät olevan altruismin ja egoismin sekoitus. Näin näyttäisi olevan myös tämän tutkimuksen perusteella. Syyinä ei ole ainoastaan halu auttaa muita, vaan saada jotain myös itselleen. Eläkkeelle jääminen on usein pitkään työelämässä olleelle suuri elämänmuutos. Ihminen joutuu miettimään päiviensä uudelleen organisoimista ja työajalle korvaavaa tekemistä. Toisaalta se saattaa olla helpottavaa, mutta se vaatii uudenlaista sopeutumista. Isovanhempikäisen elämään avautuu sopiva aukko esimerkiksi omien lastenlasten elämälle. Jos se ei ole ajankohtaista, saattaa tulla tarve löytää kontakteja muualta. Ihmisillä tuntuisi olevan luontainen tarve yhteisöllisyyteen ja vuorovaikutukseen toisten kanssa.

Rippsteinin (2008, 47) mukaan vapaaehtoistoiminta tarjoaa perinteisille perhe-, sukulais- ja naapuruussuhteille vaihtoehdoisen tavan osoittaa välittämistä toisille. Heikkinen (2002, 220) toteaa, että monet isovanhempikäiset ovat kokeneet sodan ja sen jälkeisen ajan. Sota merkitsi ankaria oloja, raskasta työtä ja menetyksiä. He muistavat kuitenkin kokemukset siitä, miten paljon läheiset merkitsivät ja miten toisten auttaminen voi olla voimia antavaa.

"Ois kiva kun ois joku pikkunen, jota vois vähän hoivailia." (IG)

"Ei oo täällä kukaan, joka suttaa ja tekee sormenjälkiä." (IG)

"Eläkkeellä olo on semmosta, ei tapahdu paljon muuta." (IH)

"Mull on kyll se perhe ihan, se on varmaan se, kun mulla ei oo omia lapsia ollenkaan ja mun veli on tullu vaimonsa kanssa isovanhemmiksi. Niinku silleen, ett nyt mullakin on." (IB)

"Pidän lapsista, olen työskennellyt lasten parissa. Meillä ei ole vielä lapsenlapsia. Olen empaattinen ja minulla on suuri auttamisen halu. Minulta löytyy ymmärrystä pakolaisuutta ja vieraita kulttuureja kohtaan." (IC)

Yeung (2005b, 109-123) nimeää vapaaehtoistoiminnan motiiveiksi eri ulottuvuuksia. Näitä ovat saaminen-antaminen, jatkuvuus-uuden etsintä, etäisyys-läheisyys ja pohdinta-toiminta. Saaminen piti sisällään motivaatioteemoja, joita tuli esille myös kyseisessä sijaisisovanhempi-tutkimuksessa itsensä toteuttamisena, henkilökohtaisena hyvinvointina, palkitsevuutena ja emotionaalisina palkintoina. Antaminen puolestaan näkyi näiden teemojen alla: taisteluna sosiaalista syrjäytymistä vastaan, toisten hyvinvoinnin edistämisenä, altruistisina luonteenpiirteinä ja auttamisenhalun levittämisenä. Jatkuvuus esiintyi tässä tutkimuksessa aihepiirin tuttuutena, aikaisempina kokemuksina ja palkkatyön jatkeena. Uuden etsintänä voidaan haastatelluilla pitää suuntautumista monikulttuuriseen toimintaan. Etäisyys näkyi toiminnan joustavuutena, epäbyrokraattisena ilmapiirinä ja mahdollisuutena valita osallistuvuutensa aste. Läheisyys näkyi puolestaan haluna kuulua ryhmään, tavata uusia ihmisiä ja kokemuksena mehengestä eli ylipäättään sosiaalinen toiminta. Pohdinta tässä tutkimuksessa näkyi oman elämäntilanteen kartoittamisena ja uusien kanavien etsimisinä esimerkiksi eläkkeelle jäätyä. Toiminta taas ilmeni tyhjäksi koetun ajan täyttämisenä, henkilökohtaisten arvojen toteuttamisena ja yleensäkin asioiden tekemisenä. Haastatellut isovanhemmat toivat paljon esille sitä, mitä he itse saavat toiminnalta.

"Leikitään ja illalla kun menee nukkumaan antaa pusun poskelle. Se on rikastuttanu meidän elämää." (IH)

Hyvin usein kommentit liittyivät heidän suhteeseensa lapsiin ja niihin tunteisiin, joita he lasten kanssa toimiessaan kokevat. Haastateluissa huomasin, että kun isovanhempi alkoi kertoa "lapsistaan", hänen äänensävyensä muuttui hyvin herttaiseksi ja kasvoilta loisti onnellinen hymy. Tein tuon huomion myös tallenteita kuunnelllessani ja pystyin helposti palauttamaan mieleeni nuo kasvot.

Muiksi syiksi mainittiin perheen tuoman ystävyysuhteen merkitys ja suhde toisiin toimijoihin. Yeungin (2005b, 122) tutkimustuloksissa korostuu sosiaalisten kontaktien ja auttamishalun rooli. Myös epävirallisen oppimisen ja tuoreiden näkökulmien saamisen merkitys nousi esille. Myös tämän opinnäytetyön haastatteluissa tuli esille halu tutustua uusiin kulttuureihin ja saada uudenlaisia kokemuksia. Suurin anti näyttäisi olevan elämän täytyminen mielekkäällä tekemisellä mieluisen seuran ja itseä kiinnostavien asioiden parissa.

"Tää on ollu ihanaa! Se on, jos niin voi sanoa, kultainen perhe!" (IB)

"Kyll se on se, ett tavallaan kun näkee sen lapsen riemun, siinähan se kiitos jo on!" (IF)

"Meillä meni heti sydämet sykkyrälle...ni mä sanoin, ett tää on kyllä meidän eikä muualle lähde!" Siitä asti likka on ollu mejän tyttö että!" (IG)

"Ja kun me nähtiin tää pieni ihminen kun hän päiväunilta heräs ja taapersi sieltä makuuhuoneesta ni ensin papan syliin ja oli hänen sylissä melkein tunnin...mä otin sit hänet syliin ja hän nukahti mun syliin...mä, sanoin että en anna pois...niin, se lapsi valitsi meidät!" (IG)

Isovanhemmat kertoivat mielellään kertovansa lapsille tarinoita entisistä ajoista. Korkiakangas (2002) korostaa muistelemisen edistävän ikääntyvien psyykkistä hyvinvointia. Muistelulla ja muistojen välittämällä pyritään jatkuvuuden turvaamiseen ja itselle merkityksellisten asioiden saattamiseen nuorempien tietoisuuteen. Näin mennyt ja nykyaika punoutuvat yhteen. Menneistä asioista kertominen toimii yhteisen kulttuurisen identiteetin turvaajana. (Korkiakangas 2002, 173-177.)

"Niinku tämmösiä kaikkia ja sit jutellaan ett muistaksä, kun me tehtiin sitä ja oltiin siellä ja sen huomaa, että sillä on ollu merkitystä ja onhan se ihan sulosta, kun semmonen ihan pikkuinen herrtainen tyttö haluaa olla sylissä ja nukkua vieressä!" (IE)

"Kyllä sitä niinku muistaa, mitä se oli, kun oli ite pieni... ja haluaa kertoo niistä ajoista sitte jolleki." (IB)

Lasten lisäksi uusien ystävyysuhteen tuoma ilo elämään antoi isovanhemmille uuden ulottuvuuden toimintaan. Joissakin tapauksissa onnistumisen kokemukset perheen ongelmien helpottajana koettiin loppujen lopuksi antoisiksi, vaikka se oli ehkä tuntunut ajoittain varsin raskaalta. Monikulttuurisuudesta kiinnostuneet isovanhemmat ovat saaneet perheiden myötä uusia kokemuksia eri kulttuureista. Muutamat isovanhemmat ovat vierailleet perheen toivomuksesta heidän kotimaassaan ja tavanneet heidän sukulaisiaan. Se osoittautui lähentäväksi tekijäksi heidän välisessä suhteessaan. Isovanhempien ymmärrys perheiden kulttuurillisia ta-

poja kohtaan laajeni ja se puolestaan helpotti yhteistä kanssakäymistä. Toive vierailusta perheen kotimaahan kertoi isovanhemmuuden arvostamisesta; heitä haluttiin esitellä omille sukulaisille ja oltiin ylpeitä tästä ystävyys-suhteesta.

"Miten mä sen sanoisin...se suorastaan ylitsevuotavuus niinku että mut otettais luine, karvoineni, nahkoineni niinku suurin piirtein, että mä oon nyt sitte ja mitä mä täällä kotona, mitä sä siellä yksin teet? Tule tänne ja ole täällä yötä..." (IE)

"Kyllähän se on, että sitä tapaa sen perheen ensimmäisen kerran sen perheen kotona ja sitten ikään kuin siitä hetkestä lukien on ikään kuin mummu heille. Ni se on aika hätkähdyttävä asia." (IE)

Uusia ystäviä saatiin perheiden lisäksi toisista vapaaehtoisista. Yhteisissä tapaamisissa oli mahdollista vaihtaa kokemuksia ja saada uusia näkökulmia asioihin. Erityisesti ongelmien ilmaantuessa keskusteleminen toisten samanlaisessa tilanteessa toimivien kanssa oli helpottanut asioiden ratkaisua.

"Joskus meillä oli semmonen mummojen saunailta, niin siinä sitten juteltiin. Aika paljon käytiin läpi näitä perheitämme ja huomattiin, miten hyvin erilaisia meillä on ja ne tapaamiset ja odotukset vaihtelee valtavasti." (IE)

8.4.2 Haasteet

Keskeisenä haasteena tuntuivat olevan erot sen suhteen mitä isovanhemmat ja vanhemmat odottivat toiminnalta. Osapuolten toiveet ja tarpeet eivät aina kohdanneet. Vanhemmat saattoivat toivoa, että perheen kaikki lapset voisivat olla enemmän isovanhemman luona, jolloin vanhemmat saisivat omaa aikaa ilman lapsia. Isovanhemmat taas joutuivat miettimään, miten jaksavat ja kykenevät vastaamaan perheiden toiveisiin. Jotkut isovanhemmat olivat ratkaisseet ongelman vetämällä selkeän rajan oman jaksamisensa rajoissa.

"Ja missä määrin mä sit rupeen sellaseks epäviralliseks tukihenkilöks ja jos puhutaan tästä mummosta niinku se ei sit ain oo ett herttaset lapset tulee kylään ja leivotaan pullia!" (naurua) (IE)

Tärkeimmäksi suhteeksi isovanhemmille osoittautui suhde lapsiin. Muutamat isovanhemmat pohtivat sitä, miten jakaa aika eri lasten välillä. Isovanhemmista tuntui raskaalta esimerkiksi

ottaa perheen kaikki lapset samaan aikaan yökylään. Myös vanhemmat ymmärsivät tämän hyvin, vaikka sitä toivottiinkin oman ajan saamiseksi.

”Mä joskus haluan, että mun lapset menee hänelle kylään ja joskus on hänen kanssaan yö, mutta ei tule tapahtumaan...ymmärrän kyllä sen.” (VL)

Syällisyyden tunnetta isovanhempien kohdalla oli kuitenkin havaittavissa ja olisi haluttu tehdä enemmän kuin oli mahdollista. Onnistuneelta kuulosti ratkaisu, jossa jokaisen lapsen erityiset kiinnostuksen kohteet tai tarpeet oli yhdessä kartoitettu. Niiden mukaisesti isovanhempi otti yhden lapsen kerrallaan luokseen toteuttaen sen tyyppistä tekemistä, joka oli antoisinta juuri tälle lapselle.

”Lapset ilman vanhempia... tähän asti ei... koska se on aika pitkälle ollu sitten jollain tavalla... ja mun pitäis jollain tavalla siihenkin pyrkiä, että ne oppii siihen, että on vaan yksi, ettei aina ne kaikki. Että kun sinä pääset, niin seuraavalla kerralla sinä pääset ja sinä. Kun ne on niin kamalan mustasukkaisia niinku että oonko enemmän tuon kanssa vai tämän kanssa.” (IF)

Osalle isovanhemmista oli tärkeää, ettei perhe ole kovin tarvitseva. Suhteen haluttiin olevan enemmänkin leppoisaa yhdessäoloa ilma suurempia velvoitteita. Suhdetta aloitettaessa onkin ensiarvoisen tärkeää selvittää huolellisesti perheiden ja isovanhempien toiveet ja tarpeet.

”Emme halua hoitamistaakkaa, siksi on hyvä, että on erittäin hyvin selviytyvä perhe. Toiveena on leppoisaa ystävyysuhde.” (IC)

Erityisesti lasten kannalta on ikävää, jos he ehtivät kiintyä isovanhempaan eikä toimintaa pystytäkään jatkamaan. Kuten eräs isovanhempi sanoi:

”Tarvitaan silt tiettenkin se ymmärrys, ett ei oo kesäkissa, joka otetaan vähäks aikaa ja sit jätetään.” (IE)

Monikulttuurisuus toi omat erityiset haasteensa toiminnalle. Haastateltavien mielestä sijaisisovanhemmaksi ryhtyvän on oltava suvaitsevainen, eri kulttuureja ymmärtävä ja empaattinen. Näitä ominaisuuksia omaava henkilö on kykenevä kohtaamaan mahdollisia eteen tulevia kulttuureista johtuvia haasteita. Näitä voisivat olla esimerkiksi naisen asemaan, lasten kasvatukseen tai uskonnon tuomiin rajoituksiin liittyvät asiat. Luottamuksellisen suhteen syntyminen edellyttää sitä, että molemmat osapuolet pystyvät kunnioittamaan toisen vakaumusta. Siihen liittyy myös vuorovaikutustaitojen hallitseminen, jotta voidaan yhdessä löytää ratkaisuja mahdollisiin ristiriitatilanteisiin. Kun luottamusta on riittävästi, avoimuus lisääntyy ja us-

kalletaan puhua asioista suoraan. Näin toimien rakentuu molemminpuolinen luottamus, joka mahdollistaa sen, että toiselle uskaltaa sanoa, miltä tuntuu ja molemmat osapuolet voivat ymmärtää toisen tilannetta. Tällainen vastavuoroisuus ja luottamus lisää yhteisön sosiaalista pääomaa.

”Toss kun oli semmosta aikaa, kun äiti oli sitten oli tosiaan masentunu ja sairas ja oli aivan kyllästynyt Suomeen, niin musta tuntui muutaman viikon ajan, että siinä tuli semmonen sitte, että mulla oli omia asioita myöskin ja sit kerran mä sanoin hänelle puhelimesta, ett sä sanot aina , että sä et jaksa, mut voi olla niin, että minäkään en joskus jaksa!” (IE)

Uskonnon merkitys tuli haastatteluissa esille jonkin verran. Yksi haastateltava totesi, ettei ollut valmis ottamaan ääri-islamilaista perhettä ystäväperheeksi. Myös uskonnon tai kulttuurin asettamat rajoitukset hankaloittivat jossain määrin yhteisiä harrastuksia. Esimerkkinä voisi mainita uimahallissa käynnit, joihin perheen isä ei aluksi halunnut vaimonsa osallistuvan. Siinäkin asiassa kuitenkin päästiin loppujen lopuksi yhteisymmärrykseen. Yleisesti ottaen haastatteluissa korostui molemminpuolinen kunnioitus toisen vakaumusta ja kulttuuria kohtaan.

”Mut muuten ei mitään sellasta ett uskontoon niinku mä silloin alussa kysyin tai sanoin heille suoraan että en kuulu kirkkoon koska en usko ja kyselin, voinko minä jotain tehdä millä minä loukkaan lapsia ja jotain muuta niin he sanoi et voi. Eliikkä he hyväksyivät minut, vaikka en usko minkään maailman jumalaan. Ja he tietää sen.” (IF)

Isovanhemmat tuntuivat odottavan toiminnalta lämmintä, leppoisaa ja vapaamuotoista suhdetta perheiden kanssa. Monissa haastatteluissa toivottiin, ettei olemisen tarvitsisi olla niin jäykkää ja muodollista. Samanlaista toivetta tuli myös perheiden puolelta. Eräs isovanhempi puolestaan oli hieman hämillään mielestään liiallisesta arvostuksesta.

”Se johtuu kai iästä, he pikkusen katsovat tarpeettomasti ylöspäin.” (IH)

”Enempi on saanu taistella se kanssa, ett sanoo, ettei niiden tartte pelätä, että ne vaivaa, jos ne soittaa mulle. Mä oon sanonu, ett mä oon ruvennu mummoks ja mulle saa soittaa! Ett ne aina alkaa, ett anteeks nyt kun mä soitan, Suomalainen ei ehkä alkais siihen.” (IF)

”Tää on nyt niin uutta, niin voi olla niin, ettei aina tarviis sopia, ett tuu tänne ja olis niinku perhettä, että tulee millon vaan ja muuttus semmoseksi enempi ja enempi ajan kanssa.” (VI)

Kielen ei katsottu olevan este yhdessä toimimiselle. Riitti, kun jompikumpi perheen vanhemmista osasi jonkin verran suomea. Oltiin sitä mieltä, että suomen kielen taito kohenee nope-

asti, kun sitä rohkeasti puhutaan. Eleiden käyttäminen ja yhteinen esimerkiksi englannin tai ranskan kielen taito oli ollut avuksi alussa.

8.5 Monikulttuurisuuden moninaiset merkitykset isovanhemmille

Monet haastatellut isovanhemmat vastasivat haastattelukysymykseen ”Millaisia merkityksiä monikulttuurisuus tuo vapaaehtoiseen isovanhempitoimintaan?”, ettei monikulttuurisuudella ole toiminnalle suurta merkitystä. Kuitenkin jokaisessa haastattelussa tuli esille joitain siihen liittyviä seikkoja. Monet olivat hakeutuneet toiminnan pariin nimenomaan sen monikulttuurisuuden takia. Myös haasteet liittyvät jonkin verran kulttuurin tai uskonnon tuomiin eroihin. Isovanhempien kommenttien mukaan ystävyys suhde on samanlainen riippumatta siitä, mistä ihmiset ovat lähtöisin. Enemmän suhteen toimivuuden katsottiin olevan ns. henkilökemiaky-symys.

”Yhtä lailla se on onko mulla suomalainen ystävä tai onko se vinkuintiasta eihän sillä oo mitään merkitystä. Vaan he ovat mulle ystäviä.” (IF)

Perheiden vanhemmat toivat esiin sen, ettei suomalaisiin ole ollut helppoa tutustua. Isovanhemmat ovat avanneet heille uusia väyliä päästä sisälle suomalaiseen yhteiskuntaan. Haastateltavien kesken vuorovaikutus näytti toimineen hyvin. Vaikka erimielisyyksiä oli ajoittain ollut, ne oli saatu selvitettyä. Yksi syy siihen lienee se, että toiminnan piiriin on hakeutunut ihmisiä, joilla on tarve ja kyky sosiaalisiin suhteisiin. Suurin merkitys monikulttuurisuudessa näytti olevan se, että vapaaehtoiset saivat uusia kokemuksia monikulttuurisuudesta esimerkiksi matkojen ja aivan tavallisen arkielämän kautta. Matkustaessaan perheiden kanssa heidän kotimaihinsa isovanhemmille avautui seuramatkoista poikkeava mahdollisuus tutustua vierai-siin kulttuureihin.

8.6 Järjestäytyminen ja vertaistuki

Järjestäytymisen tärkeys tässä toiminnassa koettiin hyvin eriasteisena haastateltavien kesken. Osa isovanhemmista oli sitä mieltä, että heille on tärkeää kuulua toisten samassa tilanteessa olevien joukkoon. Eniten tätä mieltä olivat mummot. Monet heistä kokivat tarvitsevansa ja saavansa tukea toisilta mummoilta. Heistä oli mukavaa kokoontua yhdessä ja saada vertaistu-

kea perheiden kanssa toimimiseen. Nylundin (2005, 204) mukaan vertaistuen yhteydessä korostuu usein kokemusten merkityksellisyys eli kokemustieto. Vertaistuki voi olla monimuotoista ja organisoitua yhteisöllistä tukea yhdessä sellaisten ihmisten kesken, joilla on samanlainen syytä tai toisesta johtuva tilanne. Kokemus voi liittyä esimerkiksi yhteiseen rooliin, kuten tässä sijaisisovanhempitoiminnassa. Näissä tapaamisissa henkilöt tapaavat toisiaan ja jakavat kokemuksia yhteisistä tärkeistä asioista. Vertaisryhmätoiminnalle ominaisia piirteitä ovat vapaaehtoisuus ja vastavuoroisuus. Ryhmän jäsenet ovat samanaikaisesti sekä tuen antajia että sen saajia. (Rajaniemi 2009.)

”On se sillai, ett on kiva tavata näitä muita mummoja. Ja silleen ett me yhdessä tehdään; niinku nyt meillä on ollu kirpputoria, kerättiin sinne tavaraa. Kerätään sitä leiriä varten. Se toiminta on silleen niinku kiva.” (IB)

Osa vapaaehtoisista oli sitä mieltä, ettei järjestöllä ole kovin suurta merkitystä enää sen jälkeen, kun perhe on löytynyt. Heidän mielestään heille riitti perheen löytyminen ja he halusivat jatkaa eteenpäin ilman aktiivista roolia sijaisisovanhempitoiminnan parissa.

”Ei olla oltu juurikaan mukana. Ihan vaan käytännön asiat mitkä tulee. Yhdellä retkellä ollaan oltu mukana. Luulen, että aika samanhenkistä väkeä siellä on, ikäkin on suunnilleen sama. Kivoja tilaisuuksia ovat olleet. Me ollaan keskitytty enemmän tähän lapseen eikä järjestötyöhön niinkään.” (IH)

”Monelle on se kaikkein tärkeintä että he on saaneet sen perheen ja sitte ne elää sen kanssa sitä omaa elämäänsä. Ei niitä sitten ne meidän yhteiset kokoontumiset kiinnostaa. He eivät sitä tarvitse ja turha sitä on murehtia ettei niitä tuu paljon koska silloin ne ei kaipaa.” (IF)

Isovanhemmat olivat jonkin verran huolissaan toiminnan tulevaisuudesta. Päävastuu on tällä hetkellä pääasiassa yhden henkilön harteilla ja huolta oli tulevaisuudesta toiminnan koko ajan laajentuessa.

”...niin mä kyl pahoin pelkään ett...tai eihän tää loppu sillä tavalla että mummot lopettais olemasta mummoja mut ehkä varmasti laajeneminen vähentyy ja sitten yhteiset jutut vähentyy. Koska jonkun täytyy se yhteinen juttu järjestää. Täytyy varata liput jonnekin ja täytyy lähettää kutsukirjeet ja täytyy tehdä sitä ja tätä ja tuota ja mä ainaki oon jo niinku tavallaan itselleni tehny selväks ett mä en siihen rupee. Ja kuvittelen ettei oo ketään muutaakaan kuka siihen rupee.” (IF)

Sijaisisovanhempitoiminnan kuulumista Suomen Isovanhemmat ry:hyn pidettiin tärkeänä. Ajateltiin, että toiminnan luotettavuuden osoituksena taustajärjestöllä on suuri merkitys esimer-

kiksi anottaessa avustuksia leirien ja retkien järjestämiseksi. Isovanhemmat kokivat kuitenkin tärkeänä toiminnan vapauden ja riippumattomuuden. Suurten järjestöjen tavoitteet saattavat olla liian vaativia ja siitä tuli kommentteja aikaisempien kokemusten perusteella. Niiden tavoitteena voi olla esimerkiksi keskittyminen lastensuojelullisista syistä tukea tarvitseviin perheisiin. Haastatellut vapaaehtoiset toivoivat toiminnan pysyvän riippumattomana sellaisista velvoitteista. Yeungin (2005b, 122) tutkimuksen mukaan monet vapaaehtoiset toivovat toiminnalta hyvinkin läheisiä suhteita, mutta haluavat niiden rajoittuvan vapaaehtoisuuteen. Yksilöllä on mahdollisuus kokea ryhmään kuuluvuutta, mutta hänelle jää valta päättää miten paljon ja kenen kanssa.

Myös perheiden mielipiteistä kävi ilmi, että osalle yhteinen toiminta merkitsee paljon ja osa ei sellaista juurikaan kaipaa. Perheille järjestäytymisen suurin merkitys oli yhteisten retkien ja leirien järjestäminen. Tilaisuudet olivat monille tärkeitä ja erityisesti kesäleirin toteutumisesta odotettiin paljon. Viikon mittaisella kesäleirillä perheillä on mahdollisuus tavata muita perheitä, saada irtiotta arjesta ja myös levätä isovanhempien huolehtiessa osasta arkiaskareita. Leirin toteutumisen ongelmana oli kustannusten jääminen avustuksista huolimatta sen verran korkeiksi, etteivät kaikki halukkaat voineet osallistua.

8.7 Yhteiskunnallinen vaikutus

Laajemmassa mittakaavassa ajatellen tällä toiminnalla on myös selkeästi yhteiskunnallisia vaikutuksia. Toimintaan osallistuminen lisää kaikkien osallistujien hyvinvointia. Erityisesti lasten yleisen hyvinvoinnin ja identiteetin kehittymisen kannalta sillä on suuri merkitys. Isovanhempien antama tuki ja turva vahvistavat lasten itsetuntoa. Vahva monikulttuurinen identiteetti helpottaa lapsen myöhempiä elämänvaiheita ja vähentää ongelmien syntymistä. Koska vanhempien mahdollisuudet tukea lapsiaan koulunkäynnissä saattavat olla rajallisia, isovanhempien tuki on arvokasta lasten koulumenestykselle.

Vapaaehtoiset ovat saaneet mielekästä tekemistä ja sisältöä elämäänsä. Aktiivinen toiminta ja merkitykselliset ihmissuhteet lisäävät heidän fyysistä ja psyykkistä hyvinvointiaan. Matthiesin (2005, 309) mukaan vapaaehtoistoiminnassa on kysymys demokratian toteutumisesta, yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja osallisuudesta. Ikäihmisten vapaaehtoistoiminnalla voidaan Kurjen (2007) mukaan nähdä monia etuja. Sosiaalisista eduista keskeisimpänä on mahdollisuus sukupolvien väliseen vuorovaikutukseen. Ikäihmisten yhteiskunnallisessa elämässä mukanaolo muuttaa kuvaa heistä ja heitä aletaan arvostaa yhä enemmän. Myös solidaarisuuden asenne voi heidän kauttaan levitä ympäristöön. (Kurki 2007, 133.)

Perheiden kotoutuminen Suomeen helpottuu suomalaisten ystävien tukemana. Ystäväpiirin on mahdollista laajeta edelleen ja sitä myötä yhä useampi suomalainen tutustuu muualta muuttaneisiin ihmisiin. Tämä puolestaan vaikuttaa yleisesti asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan. Mitä useampi valtaväestöön kuuluva tuntee maahanmuuttajan henkilökohtaisesti, sitä myönteisemmiksi asenteet muuttuvat. Jonkin verran isovanhemmat olivat olleet huolissaan siitä, miten ympäristö suhtautuu heidän toimintaansa, mutta olivat positiivisesti yllättyneitä.

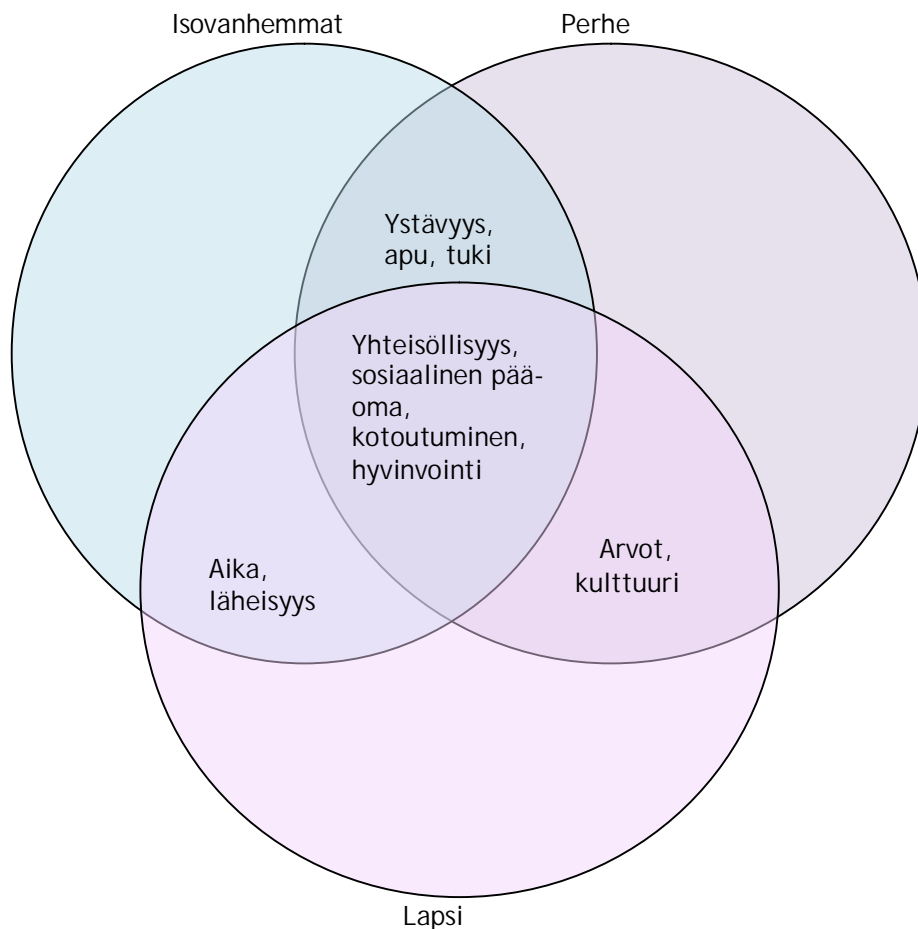
"Vielä tosta ihmisten ja ympäristön suhtautumisesta; kun mä tulin tuolta kaupasta...niin ihmiset rupee hymyilemään kun tämmönen pikku taapero touhuaa siellä. Se on kauheen kiva, ihmisillä on myönteinen suhtautuminen. En oo yhtään kielteistä suhtautumista tavannu." (IH)

"Kyllähän mä huomasin sillon kun mä tähän ryhdyin ystäväpiirissä joistain semmosta alta kulmain kattomista ja " oishan niitä suomaisiakin joita vois auttaa". Ei kukaan suoraan sanonu mutta joistakin mä sen huomasin. Mutta nyt ne on tavallaan sopeutunu siihen ett..." (IF)

"Mä vähän pelkäsin että kun Suomessa on tätä rasismia ja aika paljon ni lehtijutun jälkeen tuli kuus puhelua ja ne oli yhtä lukuun ottamatta positiivisia. Mä ajattelin että saattaa tulla häirintää, mutta ei tullu." (IH)

9 Pohdinta

Tutkimuksella saatiin vastauksia tutkimusongelmaan, jossa haluttiin selvittää yhteiskunnallisen isovanhemmuuden merkitystä osallistujien hyvinvoinnille heidän kokemustensa perusteella. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta sijaisisovanhempitoiminnalla olevan tärkeä merkitys kaikkien osallistujien hyvinvoinnille. Näen osallistujien välisen suhteen jossain määrin symbioottisena, jolloin sitä on vaikea pilkkoa osiin ja tarkastella erikseen (kuvio 1). Kaikki osallistajat vaikuttavat toistensa elämään ja kaiken keskiössä on toiminnan aikaansaamat vaikutukset. Yhteisöllisyyden lisääntymisen ja positiivisten vuorovaikutuskokemusten myötä sosiaalinen pääoma kasvaa. Toiminta edesauttaa maahanmuuttajaperheiden kotoutumista Suomeen ja sillä on merkittävä vaikutus maahanmuuttajalasten identiteetin muodostumiselle ja yleiselle hyvinvoinnille. Vapaaehtoiset mummot ja papat ovat saaneet uutta sisältöä elämänsä. Toiminnan mukanaan tuoma aktiivinen toiminta ja lämpimät ihmissuhteet edistävät heidän hyvinvointiaan. Tutkimus toi mukanaan myös näkemyksen kyseisen toiminnan laajemmasta yhteiskunnallisesta vaikutuksesta, jota tarkastelen yhteenvedon lopussa.

Kuvio 1:

Useiden tutkimusten (Bourdieu 1985, Hyyppä 2002, Ellonen 2008, Kajanoja 1998, Marin 2002) mukaan yhteisöllisyys lisää yksilön ja koko yhteisön hyvinvointia ja sitä kautta kasvattaa sosiaalista pääomaa. Kuten Hyyppä (2002, 25) mainitsee, parhaiten yhteisöllisyyttä kuvaavat ihmisten väliset inhimilliset vuorovaikutussuhteet. Yhteisöön kuulumisen tarjoaa tärkeää turvallisuuden tunnetta sekä tiedon avun ja tuen saatavuudesta sitä tarvittaessa. Perheiden ja isovanhempien välimatkat saattavat valtaväestölläkin olla pitkiä. Muualta Suomeen muuttaneilta perheiltä suhteet sukulaisiin puuttuvat mahdollisesti kokonaan tai ne ovat vähäisiä. Tällöin sosiaalisten suhteiden muodostuminen muulla tavoin osoittautuu tärkeäksi keinoksi tukiverkostojen rakentumiseksi. Tässä tutkimuksessa tuli esille, että kulttuuritaustasta riippumatta isovanhemmus koetaan hyvin tärkeänä sukulaissuhteena. Erityisesti afrikkalaiselle kulttuurille on ominaista isovanhempien pitäminen suuressa arvossa. Siksi monien haastateltavien ihmettelty perheensä kanssa Suomessa asuvan egyptiläisen isoäidin oleskeluluvan epäamisestä ovat ymmärrettäviä.

Perheiden kohdalla haastatteluissa ilmeni selvästi kaksi erilaista tarvetta isovanhemmudelle. Toisessa korostui ihmissuhde vanhemman sukupolven ihmisen kanssa ja toisessa konkreettisen avun tarve. Monien haastateltujen perheiden vanhemmat olivat kotimaassaan tottuneet läheisiin suhteisiin isovanhempien kanssa ja saamaan heiltä apua myös arjessa. Tänä päivänä puhutaan paljon siitä, että yhteisöllisyys on vähentynyt eikä jakseta tai välitetä pitää huolta lähimmäisistä saati yhteisön hyvinvoinnista. Tätä tutkimusta tehdessäni havaitsin kuitenkin paljon yhteisistä asioista välittämistä ja toisten ihmisten huomioon ottamista. Olen hyvin toiveikas sen suhteen, että yhteiskunnassa olemme taas menossa yhteisöllisemmän ajattelutavan ja toimintamallien suuntaan. Perheet, olivat ne sitten kantaväestöä tai maahanmuuttajia, tarvitsevat toisten tukea ja apua kuten myös ikääntyvä väestö. Lisäksi aivan arkisessa kanssakäymisessä eläminen eri-ikäisten kanssa vahvistaa yhteisten arvojen syntymistä riippumatta kulttuuri- tai uskontotaustasta. Mielestäni ei voida ajatella, että hyvinvointiyhteiskunnassa virallisen tahon tehtäväksi jää vastuu yksilöiden hyvinvoinnista. Yhteisöllisyys on valtava voimavara, kunhan se osataan ottaa käyttöön. Siihen ei myöskään aina tarvita suuria taloudellisia uhrauksia.

Niemelän (2002, 88) mukaan ihmisen perusolemukseen kuuluu pyrkimys eheän minäkokemuksen löytämiseen ja säilyttämiseen. Se muodostuu sekä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa että yksilön omilla psyykkisillä prosesseilla. Vieraaseen maahan muuttaessaan ihminen joutuu uudelleen arvioimaan omaa identiteettiään entistä vähemmällä tuella. Niemelä toteaa, että kun ihmisellä on ympärillään tuttavuus- ja arvostussuhteita kantaväestön kautta, sitä paremmat resurssit hänellä on identiteettinsä muokkaamiseen. Maahanmuuttajille on hyvin tärkeää saada valtaväestöön kuuluvia ystäviä, joiden avulla heille helpottuu pääsy sisälle suomalaisuuteen. Sitä kautta avautuu uusia ymmärtämisen väyliä ihmisten kesken. Näiden tekijöiden seurauksena yhteisöllisyyden on mahdollista lisääntyä ja tuoda mukanaan sosiaalista pääomaa.

Sosiaalinen pääoma näkyy tässä sijaisovanhempitoiminnassa erilaisina yhteisöllisinä piirteinä, kuten luottamuksena, vastavuoroisuutena ja verkostoitumisena.

Tässä tutkimuksessa ei tule esille lasten kokemuksia suoraan heidän itsensä kertomina, mutta toiminnan merkityksestä lasten hyvinvoinnille tuli haastatteluissa tietoa sekä vanhempien että isovanhempien kautta. Sijaisovanhempitoiminnassa lasten hyvinvoinnin kannalta tärkeimmiksi asioiksi osoittautuivat isovanhempien antama aika, huomio ja läheisyys. Vanhemman ihmisen elämäkokemuksen kunnioitusta korostettiin ja ehkä juuri siksi vanhemmat halusivat tarjota lapsilleen kokemuksia vanhemman ihmisen kanssa toimimisesta. Suhteen merkitys korostuu tänä päivänä, jolloin on havaittavissa lasten ja nuorten henkisen pahoinvoinnin lisääntyneen. Monen lapsen ja nuoren kohdalla valitettavasti onkin niin, että aikuiskontaktit ovat aivan liian vähäisiä. Jo alakouluikäiset joutuvat viettämään paljon aikaa itsekseen tai kavereiden kanssa ilman läsnä olevaa aikuista. Samaan aikaan ikääntyviä eläkkeelle jääviä ihmisiä on paljon kodeissaan kärsien yksinäisyydestä ja mielekkään tekemisen puutteesta. Jos nämä kaksi huolen aihetta saataisiin yhdistettyä, sosiaalisella pääomalla olisi ihanteelliset edellytykset karttua. Lisäksi lasten identiteetin muodostumiselle turvallinen ja suvaitseva ilmapiiri on oleellinen edellytys. Identiteetin kehitys on erityisen haavoittuvaa vieraassa kulttuurissa. Vaikka lapsi olisi syntynyt Suomessa, kodin kulttuuri suhteessa ympäröivään maailmaan aiheuttaa helposti ristiriitaisia tunteita. Siinä isovanhemmat voivat olla sillanrakentajina lasten ja vanhempien välillä.

Suomen kielen oppimista ja kulttuuritiedon siirtämistä pidettiin myös tärkeänä. Haastattelujen mukaan isovanhemmat opettavat mielellään lapsille asioita, jotka ovat heille itselleen merkityksellisiä. Sellaisia olivat esimerkiksi lukeminen sekä luontoon ja kotikaupunkiin tutustuminen. Lasten yleisen hyvinvoinnin ja identiteetin kehittymisen kannalta sijaisovanhempitoiminnalla on suuri merkitys. Isovanhempien antama tuki ja turva vahvistaa lasten itsetuntoa. Keltikangas-Järvisen (2005, 112) mukaan lapsi kehittyy samastumisen kautta. Hän omaksuu itselleen tärkeinä pitamiensä ihmisten ajatuksia, ihanteita, mielipiteitä ja käyttäytymismalleja. Samastuessaan ihailleimiinsa tärkeisiin ihmisiin lapsen oma identiteetti kehittyy. Vahva monikulttuurinen identiteetti helpottaa lapsen myöhempiä elämänvaiheita ja vähentää ongelmien syntymistä. Koska vanhempien mahdollisuudet tukea lapsiaan koulunkäynnissä saattavat olla rajallisia, isovanhempien tuki on arvokasta myös lasten koulumenestykselle ja sillä on kauaskantoisia seurauksia lasten tulevaisuudelle. Suomalaisen kulttuuritiedon siirtämistä pidettiin haastatteluissa tärkeänä elementtinä isovanhempien tehtävässä. Haastateltavat tuntuivat ymmärtävän, että lapselle perheen oma kulttuuri on tärkeää ja vanhempien tulisi ylläpitää sitä. Korkiakankaan (2002, 177) mukaan oman sukupolvitietoisuuden tunnistaminen on tärkeää kullekin sukupolvelle. Lapsen identiteetin kehittymisen kannalta omien juurien hahmottaminen on tärkeässä asemassa.

Kotouttamisen näkökulmasta yhteiskunnassa olisi tärkeää ymmärtää niiden seikkojen merkityksiä, jotka edesauttavat maahanmuuttajan vieraaseen maahan integroitumista. Palveluja suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon kolmannen sektorin tarjoamat mahdollisuudet kotouttamistoimenpiteiden tukena. Näitä toimenpiteitä ei myöskään tulisi rajata ainoastaan lakisääteisen kotouttamisohjelman puitteisiin, koska se ei usein ole maahanmuuttajalle riittävä aika. Kotoutumisen taso vaihtelee paljon maahanmuuttajien kesken eri syistä ja siihen vaikuttaa hyvin paljon ympäröivän yhteiskunnan ja kantaväestön asenne. Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että nämä perheet halusivat suomalaisia ystäviä koko perheelle helpottamaan Suomeen kotoutumista. Kulttuuritiedon omaksuminen oli lähes kaikkien haastateltavien mielestä merkittävä kotoutumisen edistäjä. Parhaiten kulttuuri avautuu tavallisissa arkipäivän askareissa ja vapaa-ajanviettotavoissa. Miten suomalaisessa yhteiskuntasuunnittelussa voitaisiin ottaa huomioon eri kulttuurien edustajien matalan kynnyksen kohtaamispaikat? Tutkimuksen kohteena olevalla toiminnalla on hyvät edellytykset maahanmuuttajien ja kantaväestön yhteisten kohtaamisten mahdollistajana.

Monille perheille suomalaisten ystävien merkitys oli erittäin tärkeää. Vanhemmat mainitsivat, että parhaiten suomen kieltä ja kulttuuria oppii suomalaisilta ystäviltä. Haastateltavien mukaan kielen oppiminen on tärkein edellytys uuteen kotimaahan kotoutumiselle. Näitä seikkoja tukee myös aikaisemmin mainittu Metson ja Peltolan tutkimus (2008, 18), jonka mukaan kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi. Sitä edesauttaa ympäröivien ihmisten, mm. naapureiden, työnantajien, opiskelukavereiden ja viranomaisten tuki. Suomalaisiin tutustuminen koettiin kuitenkin vaikeaksi. Siihen isovanhemmat ovat avanneet heille uusia väyliä. Erityisesti kotona olevien äitien oli ollut vaikea saada suomenkielisiä ystäviä. Miehet olivat saaneet uusia tuttavuuksia työn kautta. Perhekerhoihin ja muihin vastaaviin tapaamispaikkoihin meneminen koettiin pelottavaksi yksin nimenomaan puutteellisen kielitaidon vuoksi. Toinen syy oli pelko rasmin kohtaamisesta. Tästä herää kysymys: voisivatko esimerkiksi mummit mennä aluksi mukaan perhekerhoihin? Myös kouluikäisten lasten tukeminen koulunkäyntiin liittyvissä asioissa koettiin joissakin tapauksissa ylivoimaiseksi, jolloin isovanhempien apu on ollut erittäin suuressa roolissa. Monia isovanhempia oli pyydetty mukaan koulussa käytäviin yhteistyökeskusteluihin, joka osoittaa kouluhenkilökunnan ammattitaitoa verkostojen käyttämiseen oppilaiden tukena. Toivoisin edelleen lisää uutta ajattelumallia esimerkiksi kouluihin, jotta oppilaan taustalla piilevät voimavarat, kuten isovanhemmat voitaisiin ottaa tueksi koulutyöhön.

Vapaaehtoisten syyt toimintaan mukaan hakeutumiseen osoittautuivat melko yhteneväisiksi. Yleisin syy oli elämän sisällöttömyys ja mielekkään tekemisen puuttuminen, joka johtui lapsettomuudesta, omien lasten aikuistumisesta, lastenlasten isoiksi kasvamisesta tai työuran loppumisesta. Monet mainitsivat syyksi myös halun auttaa. Haastatellut isovanhemmat toivat esille seikkoja, joista he saavat iloa itselleen. Usein ne liittyivät ensisijaisesti lapsiin ja hei-

dän kanssaan koettuihin tunteisiin. Toisella sijalla tuli perheen tuoma ystävyysuhde ja kolmantena suhde toisiin isovanhempiin. Monikulttuurisuudesta kiinnostuneet isovanhemmat kertoivat saaneensa perheiden kautta uusia kokemuksia eri kulttuureista.

Monissa aikaisemmissa tutkimuksissa altruismin on havaittu olleen perimmäinen syy vapaaehtoistoimintaan mukaan tuloon. Joidenkin tutkijoiden mukaan toiminnassa on enemmänkin kysymys ei-altruistisesta ja instrumentaalista motiivista olematta kuitenkaan itsekästä. Useimmiten vapaaehtoistoiminnan motiivit näyttäisivät olevan altruismin ja egoismin sekoitusta. (Yeung 2005a, 89.) Näin näyttäisi olevan myös tämän tutkimuksen perusteella. Tärkeä syy on saada jotain myös itselleen eikä ainoastaan halu auttaa muita. Pitkään työelämässä olleelle eläkkeelle jääminen on usein suuri muutos. Vaikka se saattaa olla helpottavaa, se vaatii kuitenkin uudenlaista sopeutumista ja ajan uudelleen organisointia. Jos omassa elämässä eivät esimerkiksi lastenlapset ole ajankohtaisia, halutaan löytää samantyyppisiä kontakteja muualta. Rippsteinin (2008, 47) mukaan vapaaehtoistoiminta tarjoaakin perinteisille perhe-, sukulais- ja naapuruussuhteille vaihtoehdoisen tavan osoittaa välittämistä toisille.

Osalle isovanhemmista oli tärkeää, ettei perhe ole kovin tarvitseva. Suhteen haluttiin olevan enemmänkin leppoisaa yhdessäoloa ilman suurempia velvoitteita. Vanhemmilla puolestaan saattoi olla erilaisia odotuksia toiminnalle. Perheiden ja isovanhempien toiveiden ja tarpeiden kartoittaminen on ensiarvoisen tärkeää suhdetta aloitettaessa. On tärkeää keskustella yhdessä kunkin tahon odotuksista ja toiveista, jotta ne kohtaisivat paremmin. Erityisesti maahanmuuttajien kyseessä ollessa on varmistettava, että mahdollinen puutteellinen kielitaito ei aiheuta väärinkäsityksiä puolin eikä toisin.

Monikulttuurisuus toi omanlaisensa haasteet toiminnalle. Monet haastateltavat sanoivat, ettei monikulttuurisuudella ole mitään merkitystä toiminnan kannalta. Kuitenkin kaikissa haastattelussa tuli esille seikkoja, jotka liittyvät juuri monikulttuurisuuteen. Oletan tuon johtuneen siitä, että haastattelukysymyksen saattoi olettaa liittyvän jollain tavalla asennoitumiseen ja suvaitsevaisuuteen. Sijaisisovanhemmaksi ryhtyvän on oltava suvaitsevainen, eri kulttuureja ymmärtävä ja empaattinen. Näitä ominaisuuksia omaava henkilö on kykenevä kohtaamaan mahdollisia eteen tulevia kulttuureista johtuvia haasteita. Luottamuksellisen suhteen syntyminen edellyttää sitä, että molemmat osapuolet pystyvät kunnioittamaan toisen vakaumusta. Yhteisen kielen puuttumisen ei katsottu olevan este yhdessä toimimiselle. Perheet totesivat maahanmuuttajien olevan valmiita puutteellisenkin kielen kautta toimimiseen ja suomen kielen opettelemiseen.

Järjestäytymisen tärkeys tässä toiminnassa koettiin hyvin erilaisena haastateltavien kesken. Sen keskeiseksi eduksi katsottiin luotettavuuden lisääminen. Kun toiminnan takana on yhdistys, esimerkiksi avustusten anominen mahdollistuu. Myös julkisessa keskustelussa yhdistyksen

olemassaololla on luottamusta lisäävä elementti. Itsekin olen muutaman kerran toiminnasta puhuessani törmännyt tiedusteluihin, onko tämä järjestäytyntä toimintaa. Isovanhempien mielipiteet järjestäytymisen merkityksestä jakautuivat selvästi kahtia. Osalle yhteinen toiminta muiden vapaaehtoisten kanssa tuo vertaistukea ja uusia ystävyysuhteita. Toiselle puolelle haastateltavista puolestaan riittää perheen löytyminen, jonka jälkeen yhdistyksen tuki ei ole enää niin tarpeellista. Onkin hyvä asia, että vapaaehtoiset itse voivat päättää, millaisen panoksen ovat valmiita antamaan. Haasteina isovanhemmat toivat esiin oman ajankäyttönsä ja riittävyytensä vastaamaan lasten tarpeita. Vertaistuen merkitys on mielestäni tässä merkittävässä asemassa. Isovanhemmat voivat jakaa keskenään kokemuksiaan ja hyviksi osoittautuneita keinoja keskenään. Toisten isovanhempien kanssa saa myös tilaisuuden välillä purkaa omia huoliaan ja löytää ymmärtävän kuuntelijan. Tämän vuoksi säännöllisten yhteisten tapaamisten järjestäminen on hyvin tarkoituksenmukaista. Monikulttuurisuus tuo toiminnalle oman erityisyytensä, joten myös näistä asioista on tarpeellista päästä välillä keskustelemaan toisten samanlaisessa ympäristössä toimivien kanssa.

Useissa haastatteluissa oltiin huolissaan toiminnan jatkuvuudesta sen koko ajan laajentuessa. Tällä hetkellä vastuu on pääasiassa yhden henkilön vastuulla. Kävi ilmi, että myös osalle perheistä yhteinen toiminta muiden toimintaan osallistuvien kanssa merkitsee paljon ja osa ei sellaista juurikaan kaipaa. Perheille järjestäytymisen suurin merkitys isovanhempien löytymisen ohella oli yhteisten retkien ja leirien järjestäminen. Tänäkin vuonna kesäleirin järjestäminen mahdollistui avustusten kautta. Varoja leirin kustannusten kattamiseen antoivat yksityiset henkilöt, ammattiyhdistykset, eläkeläisjärjestöt ja Vantaan kaupunki. Avustuksista huolimatta perheiden maksettaviksi tulleet kustannukset jäivät sen verran suuriksi, etteivät kaikki halukkaat voineet osallistua. Yhteiset varojenkeruukeinot mm. kirpputori ovat hyvä tapa hankkia varoja, vaikka se vaatiikin paljon vapaaehtoista työpanosta. Olen ehdottomasti sitä mieltä, että kuntien olisi pystyttävä tukemaan vapaaehtoistoimintaa harjoittavia yhteisöjä taloudellisesti. Kyseistä toimintaa Vantaan kaupunki onkin tukenut taloudellisesti. Myös Vantaan evankelisluterilainen seurakunta on tukenut toimintaa mm. antamalla tiloja toiminnan käyttöön. Vapaaehtoistoiminta täydentää osin julkista palvelujärjestelmää, jonka resurssit eivät pysty kattamaan koko palveluntarvetta.

Toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi tulisi varmistaa vastuun jakautuminen useammalle kuin yhdelle henkilölle. Riihimaan mukaan isovanhempia tarvittaisiin koko ajan enemmän, joten tiedotusta tulisi edelleen lisätä. On järkevää pyytää eri tiedotusvälineitä tekemään juttuja toiminnasta, koska haastatellut vapaaehtoiset olivat saaneet tietoa nimenomaan lehtien ja television välityksellä. Tänä päivänä ihmiset etsivät paljon tietoa Internetin kautta. Olisiko mahdollista tehdä omat kotisivut Internetiin esimerkiksi Suomen Isovanhemmat ry:n kotisivujen yhteyteen? Siihen kuitenkin tarvitaan vapaaehtoinen henkilö ylläpitäjäksi. Pidän tärkeänä toiminnan pysymisen mahdollisimman vapaana velvoitteista ja vaatimuksista, koska haastat-

telujen mukaan vapaaehtoisuutta ja omia vaikutusmahdollisuuksia pidettiin hyvin oleellisina jaksamisen kannalta. Monet eivät halua enää kokea työelämästä tuttua suorituspakkoa, vaan vapaaehtoistoiminnan tärkeä ominaisuus on juuri valta päättää omasta suorituspanoksestaan ja aikataulustaan (Yeung 2005b, 117). Jonkin asteinen sitoutuminen toimintaan on kuitenkin välttämätöntä ja sen vuoksi alkukartoitus on tärkeää tehdä huolella. Toimintaa markkinoitaessa olisi hyvä tuoda esiin se, että perheet eivät aseta suuria vaatimuksia isovanhemmille. Henkilökemia oli haastateltavien mielestä ratkaisevin seikka. Monet suomalaiset saattavat olla huolissaan kielen osaamisesta, mutta sen ei pitäisi olla este. Tarkoitus on, että perheenjäsenet oppivat suomen kieltä ja jo aluksi riittää mainiosti suomi yhdistettynä elekieleen.

Tutkimuskysymysten ulkopuolelta tuloksista voidaan löytää myös yhteiskunnallisia vaikutuksia, jotka tavallaan sitovat alkuperäisten tutkimuskysymysten tulokset yhteen. Tutkimuksessa lähdettiin etsimään merkityksiä lähinnä osallistujille, mutta näillä merkityksillä on samalla laajempaa yhteiskunnallista vaikutusta. Näitä ovat aikaisemmin mainitut lasten ja nuorten hyvinvointi, maahanmuuttajien kotouttamisen tukeminen ja vapaaehtoisten hyvinvointi osana hyvinvoivaa yhteiskuntaa. Mainittujen vaikutusten lisäksi tuloksista voidaan löytää muita huomioitavia seikkoja, kuten ikääntyvien ihmisten asemaan ja maahanmuuttoon liittyviin asenteisiin vaikuttaminen yhteiskunnassa.

Perheiden kotoutuminen Suomeen helpottuu suomalaisten ystävien tukemana. Ystäväpiirin on mahdollista laajeta edelleen ja sitä myötä yhä useampi suomalainen tutustuu muualta muuttaneisiin ihmisiin. Tämä puolestaan vaikuttaa yleisesti asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan. Mitä useampi valtaväestöön kuuluva tuntee maahanmuuttajan henkilökohtaisesti, sitä myönteisemmiksi asenteet muuttuvat. Suomessakin yhteiskunnan monikulttuuristuminen luo uusia tilanteita, joissa rasismiin liittyvät asiat ovat läsnä. Kannattaa kuitenkin tarttua näihin tilaisuuksiin, koska siten voimme muuttaa asioita ja samalla vaikuttaa toistenkin muuttumiseen. Rastas (2007) kannustaakin osallistumaan rasismiin vastustamiseen ja tukemaan tukea tarvitsevia ”riippumatta siitä, mihin suuntiin omat juuremme harottavat”.

Vapaaehtoiset puolestaan ovat saaneet mielekästä tekemistä ja sisältöä elämäänsä. Aktiivinen toiminta ja merkitykselliset ihmissuhteet lisäävät heidän fyysistä ja psyykkistä hyvinvointiaan. Sosiaalisen pääoman rinnalla toiminnan vaikuttavuutta voidaan tarkastella myös sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta. Sosiaalisella kestävyydellä tarkoitetaan yksilöiden hyvinvoinnin huomioista ja takaamista. Hyvinvointiin katsotaan kuuluvaksi terveys, jaksaminen ja tasa-arvoinen kohtelu. Ikääntyvien kansalaisten osalta sosiaalisen kestävyuden toteutuminen edellyttää koko yhteiskunnan arvoperustan pohtimista. Tämän päivän arvomaailma perustuu pitkälti markkinatalouden ehtoihin. Siitä on seurannut ei-tuottavien ihmisryhmien väheksyminen. Ikääntyvillä on kuitenkin paljon annettavaa yhteiskunnalle, kunhan se osattaisiin ja haluttaisiin ottaa huomioon suunniteltaessa palveluja. Yhteiskunnan rakenne, joka erottaa eri-ikäiset

ihmiset toisistaan, on vaikuttanut eri sukupolvien suhtautumiseen toisiinsa. Olisi tärkeää luoda toimintaympäristöjä, jotka mahdollistavat eri sukupolvien vuorovaikusta ja siten lisäävät yhteiskunnan kiinteyttä, sosiaalista pääomaa ja sosiaalista kestävyyttä. (Silvennoinen 2009, 22-29.) Tässäkin tulee esille se seikka, että yhteiskunnan tulisi tukea vapaaehtoistoimintaa, joka luo näitä ympäristöjä ja siten täydentää riittämättömiä julkisia palveluja.

Haastateltavien kokemukset toimintaan osallistumisesta osoittavat sen lisäävän sekä yksilöiden että yhteisön sosiaalista pääomaa. Samalla kun yksilöiden hyvinvointi lisääntyy, yhteisön sosiaalinen pääoma kasvaa. Edellä mainitut seikat vahvistavat mm. Kajanojan (1998) tutkimustuloksia sosiaalisen pääoman merkityksestä kansantaloudelle. Yksilöiden hyvinvointiin panostaminen lisää yhteisön sosiaalista pääomaa ja vähentää siten tulevaisuudessa ongelmasuuntautuneiden palvelujen tarvetta. Hjerppe (2005, 125) toteaa, että sosiaalisella pääomalla on ollut suuri merkitys Suomen ponnistellessa kohti hyvinvoinnin yhteiskuntaa. Hyvinvoinnin kehityksen turvaamiseksi pitäisi edelleen saada lisää tietoa sosiaalisen pääoman merkityksestä tulevaisuudelle. Olisi hyvä myös kehittää menetelmiä, joilla voidaan mitata sosiaalisen pääoman tuottavuutta kansantalouden kannalta. Tänä päivänä monet päätökset tehdään sen perustella, millaisia tuottavuuden kannalta merkittäviä tuloksia voidaan osoittaa.

Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla selvittää maahanmuuttajalasten ja nuorten omaa kokemusta sijaisisovanhemmudesta. Tässä tutkimuksessa heidän äänensä ei tullut suoraan kuuluksi, vaan heidän kokemuksiaan on tutkittu vanhempien ja isovanhempien kautta. Lehtinen ja Vuorisalo (2007, 216) toteavat, että ymmärtääksemme lasten sosiaalisen pääoman rakentumista, olisi välttämätöntä tutkia asiaa lasten itsensä kautta heidän näkökulmastaan. Myös Rastas (2007, 108) viittaa tutkimuksessaan lasten todellisuuden erityisyyteen, jolla hän tarkoittaa sellaisia lasten kokemuksia, joita aikuisen on vaikea havaita ja ymmärtää. Aikuisen voi olla myös vaikea tulkinta lasten tapoja ilmaista kokemuksiaan. Tutkimusaiheena voisi olla myös yhteiskuntamme mahdollisuudet ja kentät sukupolvien kohtaamiseen tänä päivänä erityisesti biologisten sukulaissuhteiden puuttuessa tai ollessa vähäisiä.

Tutkimuksen kannalta oli hyvä ratkaisu ottaa mukaan sekä isovanhemmat että perheet, koska toiminnan kaksisuuntaisuus korostui koko ajan. Mielestäni olisi tuntunut irralliselta keskittyä esimerkiksi jompaankumpaan ryhmään. Toiminnan kehittämistä ajatellen uskon näin saaneeni enemmän materiaalia käyttöön. Haastattelukysymykset olisi ollut hyvä antaa haastateltaville etukäteen. Muutamassa haastattelussa kävi ilmi, että haastateltavat olisivat mielellään pohtineet esille tulleita asioita enemmän jo valmiiksi ennen haastattelua. Haastattelu herätti monissa kysymyksiä, joita ei ollut aikaisemmin ajatellut. Heidän mielestään haastattelusta oli sekin hyöty, että he itse alkoivat pohtia joitakin asioita enemmän ja saivat uusia näkökulmia oman toimintansa tarkasteluun.

Tärkeä edellytys tämän opinnäytetyön toteutumiselle oli toimiva yhteistyö Mirja Riihimaan, muiden vapaaehtoisten isovanhempien, perheiden ja Suomen Isovanhemmat ry:n puheenjohtajan Pekka Leinosen kanssa. Itselleni työn toteuttaminen oli mielenkiintoinen ja mukaansa tempaava projekti. Siihen vaikuttivat aiheen kiinnostavuus, toimijoiden innostuneisuus ja onnistuneista haastatteluista saamani aineisto. Toivon, että tämä opinnäytetyö edesauttaa toiminnan kehittämistä ja tuo julki niitä merkityksiä, joita tällaisella toiminnalla on niin yksilöiden kuin koko yhteiskunnankin kannalta. Lisäksi pidän tärkeänä asenteisiin vaikuttamista. Se on ajankohtaista nyt, kun Suomen maahanmuuttopolitiikkaa kritisoidaan runsaasti julkisuudessa. On muistettava, että Suomessa joka tapauksessa asuu paljon muualta muuttaneita ihmisiä. On kaikkien etu rakentaa erilaisuutta ymmärtävää ja yhteiseen hyvään pyrkivää yhteiskuntaa, johon mahtuu hyvin monenlaisia elämäntarinoita jäsentensä syntymäpaikasta riippumatta.

Lähteet

Julkaisemattomat lähteet

Riihimaa, M. 2009. Toiminnan perustajan haastattelu 5.1.2009. Vantaa.

Kirjalliset lähteet

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.

Bourdieu, P. 1985. Sosiologian kysymyksiä. Tampere: Vastapaino.

Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Gadamer, H-G. 2004. Hermeneutiikka - ymmärtäminen tieteessä ja filosofiassa. Tampere: Vastapaino.

Hautamäki, A., Lehtonen, T., Sihvola, J., Tuomi, I., Vaaranen, H. & Veijola, S. 2005. Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus.

Heikkinen, R-L. 2002. Mielen voimavarat vanhetessa. Teoksessa Heikkinen, E. & Marin, M. Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi. 207-231.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hjerppe, R. 2005. Sosiaalinen pääoma, sen taloudelliset vaikutukset ja akkumulaatio. Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Minerva Kustannus, 103-132.

Hyyppä, M. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyyppä, M. 2005. Me - hengen mahti. Jyväskylä: PS-kustannus.

Härkönen, H, 2008. Julkishallinnon verkkopalvelut maahanmuuttajan kotoutumisen ja työllistymisen tukena. Opinnäytetyö. Viestinnän koulutusohjelma. Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia.

Iisakka, Laura. 2006. Sosiaalinen pääoma Suomessa - Tilastokatsaus. Helsinki: Tilastokeskus.

Ikäläinen, S., Martiskainen, T. & Törrönen, M. 2003. Mangopuun juurelta kuusen katveeseen.- asiakkaana maahanmuuttajaperhe. Vantaa: Dark.

Kajanoja, J. 1998. Sosiaalinen pääoma. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Keltikangas-Järvinen, L. 2005. Hyvä itsetunto. Helsinki: Werner Söderström.

- Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa Rönkä, M. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Jyväskylä: PS-kustannus, 99-118.
- Korkiakangas, P. 2002. Muistelusta voimavaroja vanhuuteen. Teoksessa Heikkinen, E. & Marin, M. Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi, 173-203.
- Kurki, L. 2007. Innostava vanhuus. Helsinki: Finn Lectura.
- Lehtinen, A-R. & Vuorisalo, M. 2007. Lasten sosiaalisen pääoma: mittaamisen kokemuksia ja haasteita. Teoksessa Alanen, L., Salminen V-M. & Siisiäinen, M. Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto, 211-247.
- Lindqvist, M. 2002. Vanheneminen, etiikka ja elämän arvot. Teoksessa Heikkinen, E. & Marin, M. Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi, 233-261.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2007. Sukupolvet lapsuuden tukena. Opas Kylämummi- ja vaari -toiminnan käynnistämiseen. Järvenpää: MLL.
- Marin, M. 2002. Yhteiskunta ja hyvä vanheneminen: lähestymistapoja hyvän vanhenemisen yhteiskunnallisiin ehtoihin. Teoksessa Heikkinen, E. & Marin, M. Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi, 89-117.
- Matthies, A-L. 2005. Vapaaehtoistoiminnan suhde aktivoivaan työllisyyspolitiikkaan. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistointa: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 305-321.
- Metso, L. & Peltola, U. 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Mikkola, P. 2001. Kahden kulttuurin taitajaksi. Maahanmuuttajaoppilaan monikulttuurinen identiteetti, tavoitteet ja toiminta. Turun Yliopisto.
- Moisio, P., Karvonen, S., Simpura, J. & Heikkilä, M. (toim.) 2008. Suomalaisten hyvinvointi Helsinki: Stakes.
- Niemelä, J. 2002. Identiteettityö, sosiaalinen pääoma ja marginaalista murtautuminen. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus, 76-93.
- Nylund, M. 2005. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistointa: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 195-213.
- Raisio, H. 2006. Verkostoilla pakolaislasten kotoutumiseen. Pro gradu - tutkielma. Vaasan yliopisto.
- Rastas, A. 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Väitöskirja. Tampereen Yliopisto.
- Rimpelä, M. 2008. Lasten ja nuorten hyvinvointi. Teoksessa Moisio, P., Karvonen, S., Simpura, J. & Heikkilä, M. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Stakes, 62-75.
- Rippstein, K. 2008. Yhteisöllinen isovanhemmuus: Isovanhempi-ikäisten näkökulmia sukupolvia yhdistävään vapaaehtoistointaan. Pro gradu - tutkielma. Turun Yliopisto.
- Ruoppila, I. 2002. Psykkisen toimintakyvyn tukeminen. Teoksessa Heikkinen, E. & Marin, M. Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi, 119-149.

- Silvennoinen, P. 2009. Sosiaalinen kestävyys ja ikäihmiset. Teoksessa Hentinen, K., Iija, A. & Mattila, E. (toim.) Kuuntele minua - mielenterveystyön käytännön menetelmiä. Helsinki: Tammi, 22-30.
- Sorri, H. 2005. Elämän käänneet. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 126-140.
- Suokonautio, J. 2008. Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki: Euroopan sosiaalirahasto.
- Tikka, I. 2004. Suomalainen lapsi maailmalla. Kolmannen kulttuurin kasvatit. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Vahananen, M. 2006. Sosiaalinen isovanhemmuus vapaaehtoistoimintana. Pro gradu-tutkielma. Kuopion yliopisto.
- Yeung, A. 2005a. Tutkimustyökaluja vapaaehtoisuuden mysteerien. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 83-103.
- Yeung, A. 2005b. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 104-125.

Sähköiset lähteet

- El-Khouri, E. & Nevalainen, M. & Puoskari, P. 2008. Pääkaupunkiseudun monikulttuurisuusasioiden sekä maahanmuutto- ja kotoutumisasioiden neuvottelukuntien kannanotto. Viitattu 14.3.2009.
<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/c79edd004a555b0c82d9cec230444d78/Neuvottelukunti+neuvottelukuntien+kannanotto+5.2.08.pdf?MOD=AJPERES>
- Harju-Tolppa, M. 2004. Setlementin monikulttuuristen naisryhmien voimaantuminen ja sosiaaliset verkostot. Ammatillinen lisensiaattityö. Tampereen yliopisto. Viitattu 17.7.2009.
http://www.sosnet.fi/includes/file_download.asp?deptid=16345&fileid=6383&file=20050614082006.pdf&pdf=1
- Kaikkonen M-L, Manka M-L, Nuutinen Sanna. 2007. Työhyvinvointia työyhteisöön. Tutkimus- ja koulutuskeskus Synergos. Tampereen Yliopisto & Euroopan Sosiaalirahasto. Viitattu 25.2.2009.
<http://www.uta.fi/laitokset/kkk/synergos/projektit/tyhy/tyhyopas.pdf>
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. 2005. Viitattu 22.2.2009.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050362>
- Rajaniemi, J. Vavero-hanke 2007-2010. Ikäinstituutti. Viitattu 11.10.2009
http://www.ikainst.fi/sivu.php?artikkeli_id=408
- Sisäasiainministeriö. 2009. Oikeus kotouttamistoimenpiteisiin. Viitattu 17.9.2009.
<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/FE38E8FFB8EBDBABC22575E1001F7CFB?opendocument>

Suomen Isovanhemmat ry. Säännöt. Viitattu 9.9.2009.
<http://www.isovanhemmat.fi/>

Tilastokeskus. 2009a. Väestöennuste 2010 -2040. Viitattu 17.9.2009.
http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#Vaestoennuste

Tilastokeskus. 2009b. Suomen väestö 2008. Viitattu 17.9.2009.
<http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/index.html>

Uittomäki, K. 2003. Vanhustenhuollon Uudet Tuulet 7/2003. Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry. Viitattu 22.2.2009.
http://www.valli.fi/tapahtumat_tuula_tamminen.htm

Uittomäki, K. 2006. Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto. Viitattu 19.7.2009.
http://valli.webfellows.fi/ajankohtaista_sijaisummotoiminta.htm

Vaaka ry. 2006. Tunnustuspalkinto 2006. Viitattu 19.7.2009.
<http://www.vaaka.org/historiaa.html>

Valtioneuvoston selonteko. 2008. Kotouttamislain toimeenpano. Maahanmuuttajalapsen ja -nuoret. Viitattu 17.9.2009.
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/havm_8_2009_p.shtml

Liite 1 Teemahaastattelurunko

Teemahaastattelurunko/ perheet

1. Perheiden taustat

Mitä haluatte kertoa perheestänne?

2. Miten yhteiskunnallinen isovanhemmuus tukee maahanmuuttajaperheiden kotoutumisprosessia?

- > Mitä isovanhemmuus merkitsee perheellenne?

3. Miten isovanhemmuus tukee maahanmuuttajalasten hyvinvointia ja identiteettiä?

- > Miten lasten hyvinvointi näkyy?

- > Miten lapset kuvailevat suhdetta isovanhempiin?

- > Millaisissa asioissa isovanhemmuus helpottaa perheenne elämää?

4. Mitä haluaisitte muuttaa toiminnassa?

Teemahaastattelurunko/ isovanhemmat

1. Isovanhempien taustat

- > Mitä haluatte kertoa taustastanne?

2. Millaisia merkityksiä monikulttuurisuus tuo vapaaehtoiseen isovanhempitoimintaan?

3. Mikä motivoi vapaaehtoisia mukaan toimintaan?

4. Mitä henkilökohtaisia ominaisuuksia tämän tyyppiseen toimintaan osallistuvilta vaaditaan?

5. Mikä on järjestäytymisen merkitys toiminnalle?

Liite 2 Kirje haastateltaville

Hei,

olen Laurea Ammattikorkeakoulussa sosiaaliajaa opiskeleva Elli Iranta-Lindqvist. Teen opin-
näytetyöni Mirja Riihimaan perustamasta Sijaismummo ja - pappatoiminnasta. Ehkä tapasim-
mekin Tikkurilassa 5.2 järjestetyssä isovanhempien tapaamisessa.

Opinnäytetyöni on edennyt siihen vaiheeseen, että voin aloittaa haastattelut. Lähetän tässä
liitteenä tutkimusluvan, jonka tarvitsen jokaiselta haastateltavalta. Jos haastateltavia iso-
vanhempia on samassa perheessä kaksi, haastattelen molemmat samanaikaisesti ja yksi lupa-
kaavake riittää. Lähetän ystäväperheenne kaavakkeen tässä samalla ja toivon, että toimitatte
sen heille ja lähetätte molemmat kaavakkeet samassa kuussa minulle takaisin mieluiten
huhtikuun loppuun mennessä. Vaikka joku perhe ei suostuisi haastatteluun, haastattelin silti
mielelläni kaikki isovanhemmat. Kuussa on luvan palautusta varten palautuskuori, jonka
postimaksu on maksettu.

Toivon, että korostatte perheelle vaitiolovelvollisuuteni merkitystä ja heidän omien mielipi-
teidensä tärkeyttä tämän tyyppisen toiminnan kehittämiseksi.

Kun olen saanut lupanne, otan puhelimitse yhteyttä ja sovimme haastatteluajan. Haastattelu-
aika on enintään 1 tunti. Nauhoitan haastattelut, mutta nauhalle ei tule kenenkään henkilö-
kohtaisia tietoja ja käytön jälkeen tuhoan nauhat. Minun lisäkseni kukaan muu ei tule kuule-
maan nauhoituksia. Käytän samaani aineistoa niin, ettei valmiista opinnäytetyöstäni ketään
pystytä tunnistamaan.

Jos teillä on jotain kysyttävää, voitte soittaa minulle numeroon ----- tai kysyä Mirkulta,
joka myös tietää tästä asiasta.

Aurinkoisia kevätpäiviä toivotellen ja postianne odotellen,

Elli

Liite 3 Tutkimuslupa

Opinnäytetyön tekijä .....

Opinnäytetyön tekijän yhteystiedot .....

Organisaatio/yksikkö .....

Koulutusohjelma .....

Opinnäytetyön ohjaajan yhteystiedot .....

Opinnäytetyön nimi .....

Opinnäytetyön tavoitteet .....

Yksityisyyden turvaaminen haastattelumateriaalin käsittelyssä

.....

.....

Annan suostumukseni haastatteluun, sen nauhoittamiseen ja aineiston käyttöön edellä mainitussa opinnäytetyössä.

..... / ..... 200.....

Paikka ja aika

.....

Haastateltavan allekirjoitus ja puhelinnumero

..... / ..... 200.....

Paikka ja aika

.....

Haastattelijan allekirjoitus

Opiskelijalla on opinnäytetyötä tehdessään samanlainen vaitiolovelvollisuus kuin sosiaali- ja terveysalan virkasuhteisella työntekijällä. Hän on velvollinen ehdottomasti turvaamaan opinnäytetyössään tarkastelemiensa henkilöiden intymiteetin ja anonymiteetin.